ВІСНИК

ПРОГРАМ ШКІЛЬНИХ ОБМІНІВ

22

2004

Dear Friends,

With the holiday season almost here, I would like to take this occasion to wish the readers of Visnyk – teachers, school administrators and other educators – all the best for Christmas and the New Year. Your hard work and dedication are bringing about positive changes in secondary school education in Ukraine. We at the Public Affairs Section of the American Embassy have been pleased to work with you during the past year as you develop new courses and put into practice new methods and approaches. We are especially pleased to see you sharing the results of experience gained from cooperation with American teachers and from participation in exchange programs. Your ideas and your activities are of great importance. The ability of teachers to inspire and motivate young people and the give them the tools they need to help shape the future should never be underestimated. We look forward to continued cooperation in developing excellence in education next year and in the years to come.

Sincerely,

Janet DEMIRAY,
Counselor for Public Affairs
Embassy of the USA in Ukraine

Dear Visnyk readers,

During the past three months, I have had the distinct pleasure of meeting you at civic education workshops and seminars. I am deeply grateful for your hard work and impressed by your commitment in advancing standards in civic education, history and English teaching. It is my first time in Ukraine, but I am not new to Europe. I was born, raised and educated in Europe as an American citizen and witnessed the development of education programs. Thus, I am delighted to return to Europe and look forward to working with you in developing new initiatives. Please do not hesitate to contact me to share your visions and dreams. On behalf of the Public Affairs Section of the United States Embassy in Ukraine I am proud to provide our continued mutual cooperation in this effort. We wish you a joyous holiday season!

With warmest wishes,

Dolores HYLANDER,
Assistant Cultural Affairs Officer
Embassy of the USA in Ukraine

Нові орієнтири освітніх інновацій в Україні у контексті компетентнісного підходу до формування Змісту шкільної освіти

Оксана ОВЧАРУК,
випускниця програми «RSEP-2002»,
Проект ПРООН «Освітня політика та освіта "рівний – рівному"»,
Інститут засобів навчання АПН України

26–27 жовтня у м. Львові відбувся **Всеукраїнський науково-практичний семінар «Гуманітарна освіта в Україні: моніторинг якості».** Організаторами семінару були: проект ПРООН «Освітня політика та освіта "рівний – рівному"», Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, ЛМГО «Центр освітньої політики», Львівський національний університет ім. Івана Франка. Семінар відбувався за участі представників міжнародних організацій та агенцій в Україні, академічних наукових кіл, педагогічної громадськості та представників місцевої адміністрації м. Львова.

Тематика семінару пов'язана із загальними проблемами якості сучасної шкільної освіти, моніторингом якості гуманітарної освіти, пошуком шляхів модернізації змісту сучасної шкільної освіти.

Головною тезою семінару стало те, що сьогодні основною метою держави є створення умов для молоді для отримання якісної освіти, яка б відповідала світовим стандартам освіти. В такому ключі було зроблено низку доповідей представниками Академії педагогічних наук України (академік О. І. Ляшенко, д. п. н. О. І. Пометун, д. п. н. Ю. І. Дорошенко), представниками ПРООН (к. п. н. О. В. Овчарук, к. п. н. О. І. Локшина), представниками системи післядипломної педагогічної освіти (к. п. н. Н. М. Пастушенко), Асоціації керівників шкіл України та м. Києва (к. п. н. Л. І. Паращенко), шкільними адміністраторами, вчителями та методистами Львівської, Хмельницької, Вінницької, Рівненської, Тернопільської, Харківської та Дніпропетровської областей.

В ході науково-практичного семінару було зроблено низку висновків та узагальнень педагогічного досвіду в Україні та за кордоном. На сьогодні загальний характер освітніх реформ пов'язаний насамперед з інноваційними тенденціями розвитку змісту освіти, визначенням нових підходів до створення платформи для системи моніторингу якості освіти в Україні. Такі зміни забезпечуються невпинним пошуком науковців та практиків у вивченні позитивного досвіду економічно розвинених країн світу та обміном ним серед педагогів-практиків щодо здійснення моніторингу якості шкільної освіти в різних регіонах України.

Сучасний зміст освіти покликаний забезпечити необхідні сучасні знання, вміння, навички та компетентності для особистісного розвитку, участь молоді та учнів в демократичних процесах громадянського суспільства, адаптацію до сучасного ринку праці, здобуття вищої освіти та навчання впродовж життя. Така мета сучасної освіти проголошена в концептуальних документах – Національній доктрині розвитку освіти та Законі «Про освіту в Україні». Здійснення завдань, що ставить перед собою наша держава в галузі освіти – задача нелегка та пов'язана з багатьма чинниками.

Важливим є те, що сьогодні відбувається оновлення змісту освіти в українській школі – формування нових навчальних програм та підручників для основної школи. Ось чому одним із шляхів оновлення змісту освіти та орієнтації його на сучасні потреби, інтеграцію до європейського та світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття важливих життєвих (ключових) компетентностей та створення механізмів їх запровадження, моніторингу їх набуття учнями. За цими поняттями стоять як окремі навчальні дисципліни, так і освітні галузі. Важливе місце в них займає гуманітарна освіта й галузі, що відносяться до даної царини.

Як показує досвід багатьох економічно розвинених країн світу, переорієнтація шкільної освіти на формування необхідних компетентностей учнями відбувається поступово та послідовно протягом останніх двох десятиліть. Про це говорять не тільки основні державні документи (освітні стандарти, програми тощо), а й документи, прийняті міжнародною освітянською спільнотою щодо основних орієнтирів освіти у XXI ст. Більшість міжнародних організацій, що займалися визначенням, відбором та впровадженням ключових компетентностей, засвідчують таку орієнтацію навчальних програм та методів навчання на компетентнісний підхід. Серед них Організація економічного співробітництва та розвитку, яка розглядає три категорії ключових компетентностей: ***автономна дія, інтерактивне використання засобів, вміння функціонувати в соціально гетерогенних групах.***

Рада Європи також визначає основний перелік ключових компетентностей та дає визначення поняття компетентностей. Так міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності ***як загальні або ключові уміння, базові уміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні уміння, або навички,***

ключові уявлення, опори, або опорні знання. На думку експертів РЄ, поняття компетентності передбачає спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби і включає комплекс відношень, цінностей, знань та навичок.

Таке визначення поняття компетентностей певним чином збігається з положеннями, що їх висловлюють сьогодні українські педагоги, при цьому представники міжнародних педагогічних кіл у першу чергу виходять з особистісних та соціальних потреб, вирішенню яких мають сприяти компетентності. А отже, набуття життєво необхідних компетентностей

- *сприяє досягненню успіхів у житті;*
- *сприяє розвитку якості суспільних інститутів;*
- *відповідає різноманітним сферам життя.*

За результатами звіту, представленого на Європейській раді в Стокгольмі, робочою групою експертів[1] було запропоновано, що ключові компетентності для навчання впродовж життя мають включати такі основні галузі ключових компетентностей у навчанні:

- (фундаментальні) навички рахування та письма;
- базові компетентності в галузі математики, природничих наук та технологій;
- іноземні мови;
- ІКТ-навички та використання технологій;
- вміння навчатись;
- соціальні навички;
- підприємницькі навички;
- загальна культура.

Експерти, які запропонували такий перелік, зазначили, що слід особливо виділити іноземні мови та ІКТ як дві ключові компетентності, що потребують посиленої уваги та застосування особливих заходів.

Процес визначення та відбору ключових компетентностей на сьогодні триває. Україна також вступила на такий шлях. Це нелегкий процес, і в кожній країні існує свій власний перелік ключових компетентностей, що застосовується при оцінюванні навчальних досягнень учнів. Нам необхідно зважено поставитись до здобутків міжнародної спільноти та проаналізувати позитивні здобутки багатьох країн у сфері освіти, оцінити переваги та недоліки у їхніх реформаційних процесах, намагаючись уникнути помилок, і створити умови для розвитку школи та виведення української освіти на європейський рівень.

Привести наші навчальні програми у відповідність з потребами набувати необхідні компетентності є, на наш погляд, дуже важливим кроком уперед. Вітчизняним освітянам сьогодні необхідно виважено подивитись на позитивні здобутки багатьох країн світу, оцінити переваги та недоліки в їх реформаційних процесах, намагатись уникнути помилок і створити умови для розвитку школи та виведення української шкільної освіти на європейський та світовий рівні.

Важливим для української педагогічної науки та освітянської практики є сьогодні те, що проведення науково-практичних семінарів і конференцій, залучення науковців та практиків до обговорення і діалогу про впровадження інновацій сприятиме ефективному їх уведенню у практику роботи вітчизняної школи.

[1] OECD: Program on International Student Assessment, 2000.– 3. New Skills for the Learning Society.

Запровадження компетентнісного підходу — перспективний напрям розвитку сучасної освіти

Олена ПОМЕТУН,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії суспільствознавчої освіти
Інституту педагогіки АПН України

Сьогодні серед української педагогічної громадськості, на сторінках педагогічної преси і навіть у змісті нормативних документів, що регламентують розвиток освітніх процесів, досить часто можна натрапити на тезу про необхідність запровадження *компетентнісного* підходу. Втім, цей термін є для нас певною мірою новим і невизначеним. Поняття *компетентнісної* освіти, *освітньої компетентності* прийшло до нас із зарубіжних країн, де воно є широковживаним і досліджуваним уже більше десяти років. Поки що в українському освітньому просторі недостатньо представлені книги чи статті, присвячені цій проблемі, особливо написані українською чи перекладені з європейських мов. Адже очевидно, що перш ніж говорити про «запровадження підходу до практики навчання в національній школі», необхідно розібратися в суті засадничих понять і положень такого підходу. Характеристиці зарубіжних підходів з викладенням деяких власних міркувань і присвячено цю статтю.

Наприкінці XX ст. почали відбуватися докорінні зміни в парадигмі й методології освіти, передумови й окремі елементи яких складалися протягом усього століття. Стара парадигма, що відбивала інтереси і сутність індустріального суспільства, детермінованого пізнання й однозначності оцінок, поступово замінюється методологією інформаційного суспільства, плюралістичного пізнання та ймовірнісної оцінки.

Спрямованість системи освіти на переважне засвоєння системи знань, яка була традиційною й виправданою ще кілька десятиліть тому, вже не відповідає сучасному соціальному замовленню, яке вимагає виховання самостійних, ініціативних і відповідальних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти у вирішенні соціальних, виробничих та економічних завдань. Вирішення цих завдань потребує істотної активізації самостійної і продуктивної діяльності школярів, розвитку їхніх особистісних якостей і творчих здібностей, умінь самостійно здобувати нові знання й розв'язувати проблеми, орієнтуватись у житті суспільства.

Знання, вміння та навички, що їх молодь сьогодні набуває та виробляє в процесі навчання в школі, беззаперечно є дуже важливими. Однак поряд з цим актуальним стає поняття *компетентності* учня, оволодіння ним набором *компетентностей*, що, на думку багатьох зарубіжних експертів, визначається багатьма чинниками.

Компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти став новим концептуальним орієнтиром шкіл зарубіжжя і породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівні різних країн. Вчені європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок, спрямоване на їх трансформацію в компетентності, сприяє інтелектуальному і культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення поняття *компетентності*, що й має бути результатом навчання.

Саме поняття «компетентнісна освіта» виникло у США в процесі вивчення досвіду роботи видатних учителів. Воно засноване на практичній діяльності й виходить з результату численних спроб проаналізувати його, розробивши певну теоретичну, концептуальну основу. Наприклад, ось що пише з цього приводу дослідник Д. Равен: «Незвичайною у цьому підході була спрямованість турботи і зусиль викладача. На відміну від більшості своїх колег, вчителька, яка працювала в цьому класі, не була особливо заклопотана виконанням програми (і за змістом, і за термінами). Натомість її увагу було зосереджено на компетентностях, які учні могли набути, виконуючи ту чи іншу роботу. Ці компетентності містили стандартні шкільні навички: читання, письмо, орфографію та лічбу. Проте вони включали також пошук інформації, необхідної для досягнення мети (таку інформацію частіше треба було добувати в процесі безпосереднього спостереження чи спілкування з людьми, аніж шляхом читання книжок), винахідливість, уміння переконувати, керувати (лідерство) та ін.»[1].

Вже тоді, наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. було здійснено спробу визначення компетентності як певного освітнього результату. Сьогодні, незважаючи на деякі розбіжності в підходах, фахівці США визначають три основних компоненти в компетентнісній освіті: формування знань, умінь і цінностей особистості.

Діяльність людини, зокрема засвоєння будь-яких знань, умінь і навичок, складається з конкретних дій, операцій, що виконуються людиною. Виконуючи ці дії, розмірковуючи над їх виконанням, усвідомлюючи потребу в них та оцінюючи їх важливість для себе або для суспільства, людина тим самим розвиває у себе *компетентність* у тій чи іншій сфері життя. Якщо сфера життя, в якій людина відчуває себе здатною до ефективного функціо-

[1] *Равен Д.* Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы / Пер. с англ.– М.: Когито-Центр, 1999.– С. 16.

нування (тобто компетентною) є достатньо широкою, йдеться про так звані *ключові*, чи життєві, *компетентності*. Якщо ж компетентність розповсюджується на вужчу сферу, наприклад у рамках певної наукової дисципліни, то можна говорити про предметну чи галузеву компетентність.

Таким чином, під *компетентністю* людини педагоги розуміють у певний спосіб структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і стосунків, які набуваються у процесі навчання. Вони дають людині змогу визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності.

Сформовані *компетентності* використовуються людиною за потребою у різних соціальних та інших контекстах залежно від умов та потреб щодо здійснення різних видів діяльності. Компетентна людина застосовує ті стратегії, які здаються їй найприйнятнішими для виконання окреслених завдань. Управління власною діяльністю веде до підвищення або модифікації рівня *компетентності* людини. Отже, компетентність – це результативно-діяльнісна характеристика освіти. Нижній поріг, рівень компетентності є рівнем діяльності, що необхідний і достатній для мінімальної успішності в одержанні результату.

Сьогодні в багатьох європейських країнах у зміст освіти внесено зміни, спрямовані на створення підґрунтя для того, щоб основні результати навчання базувались на досягненні учнями необхідних компетентностей. Більшість учених говорить про необхідність визначення, відбору та ґрунтовної ідентифікації обмеженого набору компетентностей, які є найбільш важливими, інтегрованими, *ключовими*.

Ключова компетентність:

- сприяє досягненню успіхів у житті;
- сприяє поліпшенню якості суспільних інститутів;
- відповідає багатоманітним сферам життя.

Впровадження ключових компетентностей у зміст освіти та здійснення відповідного моніторингу якості освіти в європейських країнах відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням фахівцями і педагогічною громадськістю та глибоким науково-дидактичним обґрунтуванням. Оскільки поняття ключових компетентностей досить багатогранне, його визначення й трактування є постійним предметом дискусій.

Проаналізуємо деякі точки зору, що існують сьогодні з цього питання. Міжнародна комісія Ради Європи у своїх документах розглядає поняття *«компетентності»* як загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання[1].

Компетентності, на думку експертів РЄ, передбачають:

– спроможність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні потреби;
– наявність у неї необхідного для цього комплексу стосунків, цінностей, знань, умінь і навичок.

Сьогодні готовність українських педагогів до впровадження компетентнісного підходу в систему освіти є не тільки декларованою, а й реальною, адже в проекті державного стандарту основної школи зроблено перші кроки з його впровадження і педагогічна громадськість залучена до обговорення поняття ключових компетентностей та механізмів впровадження їх у зміст освіти.

Вже зараз доцільно говорити про деякі концептуальні положення, які можна вважати «загальноприйнятими».

Більшість українських педагогів погодилася з трактуванням основних понять цього підходу, визначивши, що під терміном «компетенція» розуміється передусім коло повноважень певної організації, установи або особи. В межах своєї компетенції особа може бути компетентною або некомпетентною в тих чи інших питаннях, тобто мати/набути компетентність (компетентності) у певній сфері діяльності. Оскільки йдеться про процес навчання і розвитку особистості, що відбувається в системі освіти, то одним з результатів освіти й буде набуття людиною набору компетентностей, необхідних для діяльності в різних сферах суспільного життя.

Під поняттям ***компетентнісний підхід*** розуміють спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має бути сформована у процесі навчання і містити знання, вміння, стосунки, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості.

Компетентнісний підхід в освіті пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання, оскільки стосується особистості учня й може бути реалізований і перевірений тільки в процесі виконання конкретним учнем певного комплексу дій. Він потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі, яка існує об'єктивно, для «всіх» учнів, у суб'єктивні надбання кожного учня, що можуть бути вимірювані. Трансформація змісту освіти насамперед визначається принципово іншим підходом до її відбору і структурування, які мають бути підпорядковані кінцевому результату освітнього процесу: набуття учнем компетентностей. Це потребує відповідної ***системи*** запровадження змін у зміст освіти:

1) визначення переліку ключових компетентностей;
2) визначення змісту (напрямів набуття) кожної з них;
3) ідентифікації їх з окремими освітніми галузями, а потім з окремими предметами (визначення переліку і змісту галузевих і предметних компетентностей);
4) відбору змісту предмета, який може забезпечити формування всієї системи компетентностей;

[1] Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program.– OECD (Draft).

5) встановлення рівня сформованості та показників сформованості компетентностей на кожному етапі й кожному році навчання;
6) розробку системи контролю та корекції процесу формування компетентностей учня.

Ключова компетентність, на думку українських педагогів, є об'єктивною категорією, яка фіксує суспільно визнаний комплекс знань, умінь, навичок, стосунків тощо певного рівня, що можуть бути застосовувані у широкій сфері діяльності людини. Вона може бути визначена як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми. Кожна з таких компетентностей передбачає засвоєння учнем не окремих, не пов'язаних один з одним елементів знань і вмінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напряму її набуття наявна відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер.

З точки зору вимог до рівня підготовки випускників, ключові компетентності є інтегральними характеристиками якості підготовки учнів, пов'язаними з їх здатністю цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь, навичок, стосунків щодо певного міждисциплінарного кола проблем. Вони відбивають предметно-діяльнісну складову загальної освіти й покликані забезпечити комплексне досягнення її цілей.

Отже, основні ознаки життєвих (ключових) компетенцій:

1) поліфункціональність: дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в різних сферах особистого й суспільного життя;
2) надпредметність і міждисциплінарність: можуть бути застосовані не тільки в школі, а й на роботі, в сім'ї, у політичній сфері тощо;
3) багатомірність: включає знання, розумові процеси, інтелектуальні, навчальні та практичні вміння, творчі відкриття, стратегії, технології, процедури, емоції, оцінки тощо;
4) забезпечують широку сферу розвитку особистості: її логічного, творчого та критичного мислення, саморефлексії, самовизначення, самооцінки, самовиховання та ін.

Щодо переліку ключових компетентностей, адекватних освітнім традиціям і соціокультурному контексту сучасного українського суспільства, то очевидно, що найприйнятнішим для нас є принцип їх відбору відповідно до сфер суспільного життя, в яких нині відбувається самореалізація особистості та протікає її діяльність. Сьогодні йде обговорення переліку таких компетентностей та їхньої структури – переліку напрямів їх набуття учнями, формування у них здатності до здійснення такого виду діяльності. Такий перелік буде базовим, мінімально необхідним з точки зору досягнення успішної самоактуалізації особистості у названій сфері суспільного життя. Комплекс цих напрямів і зможе забезпечити певний рівень оволодіння компетентністю.

Визначаючи перспективи, зауважимо, що необхідність у запровадженні компетентнісного підходу в сучасній освіті, яка настала, підсилює актуальність подальших теоретичних розробок проблеми компетентностей, осмислення їх структури, змісту, ролі у навчанні й вихованні. Важливими є також спроби визначення переліків компетентностей в рамках освітніх галузей та предметів і будь-які спроби реалізації цього підходу в практиці навчання.

Проблеми громадянськості в демократичному суспільстві

Олександра КОЛІСНИК,
кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії ПДПУ ім. В. Г. Короленка, випускниця програми «Партнери в освіті-2003»

Незалежна Україна будує демократичне суспільство. Важливим його чинником виступає культура громадянськості, громадянської участі як складової політичної культури суспільства. Культура громадянськості охоплює ставлення людей до існуючого порядку, а також сприйняття інституцій держави й настанов влади, міру лояльності й критичності індивідів щодо влади. Складовими її є знання й визнання громадянами суспільних норм і законів, готовність дотримуватися їх, усвідомлення власних прав і здатність стати на їх захист, відповідати за використання своїх прав і свобод, готовність і вміння вимагати від держави виконання своїх функцій. До них належать і освіченість людей з питань влаштування держави, існуючої політичної системи, головних конституційних і законодавчих регламентів та процедур політичного процесу. Культура громадянськості виражає взаємодію населення з державою, коли владу розглядають не з позиції її завоювання, а в контексті задоволення інтересів громад, захисту прав і свобод громадян, до неї апелюють як до такої інституції, що відповідальна за дотримання існуючого порядку, безпеки й стабільності.

На думку С. Г. Рябова, культура громадянськості виражає ставлення індивідів до продукованих владою законів, існуючого порядку, до суспільних норм і необхідності їх дотримання. Вона передбачає протиставлення урядові їхніх прав і можливостей, готовність і вміння вимагати від нього виконання його функцій. Показниками ставлення людей до нормативів існуючої політичної системи, визнання ними чинних законів, установленої влади є згода перебувати в чинному «правому полі», чи, навпаки, готовність вдатися до форм опору владі й захисту власних інтересів або й схильність до нелегітимних дій [1].

Лояльність громадянина в демократичному суспільстві не може бути абсолютною, некритичною, перетворюватися на етатистське рабство. Це пояснюється тим, що держава є формалізованим апаратом урядування над суспільством. Культуру громадянськості характеризує здатність особистості дистанціюватися від державного, публічного, цінувати вартості громадянського суспільства, чинити опір зазіханням апаратного бюрократизму на них, відчувати у стосунках з державою власну гідність і шанувати гідність інших.

Важливою рисою громадянськості є патріотизм, любов до своєї вітчизни, шанування її історії, здатність перейматись її сьогоднішніми проблемами, долею співвітчизників. Патріотизм є позаполітичною вартістю й означає любов до країни, але не до держави, не до влади, яка має бути предметом поштивого й вимогливого ставлення до неї підвладних. Любов до вітчизни наявна у патріота за будь-якої влади. Слід наголосити, що культура громадянськості є культурою спільного існування громадою, здійснення загальних прав на принципах справедливості, стабільності, цілісності соціальної системи. І цим вона відрізняється від політичної культури, яка є культурою, що перш за все цінує стабільність і порядок.

У демократичних суспільствах люди розуміють, що тільки вони є відповідальними за власний добробут. За таких умов вони звертаються до влади, котра повинна забезпечити такі мінімально необхідні умови їхньої успішної діяльності, як дотримання встановленого порядку, стабільності. Демократичній політичній культурі притаманна впевненість громадян в їхній спроможності впливати на діяльність владних структур і в тому, що влада відповідально ставиться до їхніх потреб.

Культура громадянськості охоплює активність і пасивність, обов'язковість і дієвість, консенсус та розбіжність у поглядах. Відповідно до цього визначення, громадяни не можуть бути залучені до політики цілковито, а радше мають «громадянський резерв» навичок та зацікавленості до важливих для них питань. Вони не настільки політично активні, щоб не давати владі реалізувати свої плани, але й не настільки пасивні, щоб влада могла не реагувати на потреби громадян. Більшість із них не лише усвідомлюють необхідність брати безпосередню участь у політичному житті, а й впевнені в обов'язковості залучення до нього уряду.

Проте дієвість громадян може бути вибірковою та спадати відповідно до розуміння ними власних зобов'язань, зокрема внаслідок виникнення напруженості між прагненням до консенсусу та розбіжністю у поглядах. Врешті-решт, у відкритій демократичній системі неможливо уникнути конфлікту як наслідку реалізації власних відносин. В усталеній демократії антагонізм між громадянами, партіями та групами утримується в межах національної лояльності й підтримки політичної системи.

Важливим компонентом культури громадянськості є соціальна довіра. Адже саме вона постає важливим резервом надання демократії життєздатності. Через довіру посилюється зв'язок між індивідом і спільнотою, зростає почуття єдності, можливості для кооперації, схильність довіряти іншим, що є необхідною передумовою солідаризації, формування мережі асоціацій, об'єднань, які створюються на добровільних засадах і сприяють активізації залученості особистості в процес вирішення загальносуспільних справ. Без довіри, базованої на спільних інтересах і цінностях, неможливо впровадити ефективну комунікацію між суспільством і владою, суб'єктами влади, різними групами суспільства.

Тенденція зростання міжособистісної довіри в демократичних країнах, що простежується в повоєнні десятиріччя, дає можливість таким ученим, як Р. Інглехарт, А. Інкелес, Л. Даймонд, визначити довіру як одну з ключових характеристик демократичної політичної культури [2].

Характерною рисою громадянськості є схильність до толерантності, яка передбачає усвідомлення й повагу до прав та свобод громадян, чиї вподобання, звички або спосіб життя можуть вважатися небажаними з погляду інших. Толерантність важлива не тільки в межах політичного процесу, а й у межах громадянського суспільства. Вона потрібна для запобігання тиску на окремих осіб у їхньому приватному житті. Адже тільки збереження для індивіда його автономності може забезпечити свободу думок та можливість самовираження. Саме через толерантність відбувається сприйняття культурного і соціального розмаїття в суспільстві.

Усвідомлення громадянами того, що демократія може бути ефективною лише за умови, коли вони згодні до пошуку компромісу з тими, хто має іншу точку зору,– ще одна риса культури громадянськості. Це означає, що громадяни мають бути готові обмежити свої вимоги і шукати згоду в конфліктних ситуаціях. Здорова звичка до поміркованості й примирення робить можливим для демократії балансування між конфліктом та консенсусом.

Суть активної громадянської позиції полягає в добровільній участі громадян у житті своєї держави і своєї громади. Без широкої добровільної участі громадян демократична держава починає занепадати, перетворюючись у «територію» окремих привілейованих груп і організацій. Тоді як за активної участі громадян у справах суспільства демократична держава може витримати неминучі політичні та економічні бурі, не жертвуючи правами і свободами свого громадянства.

Переважна більшість громадян розвинених країн Заходу вважає демократію найкращою формою правління. Вони переконані, що уряди, влада

існують для того, щоб слугувати людям, а не навпаки. В суспільствах перехідного періоду громадяни дуже часто не задоволені рівнем розвитку демократії та рівнем дотримання прав людини. При цьому громадяни не завжди пов'язують її незадовільний рівень з власною поведінкою, яка інколи має вирішальне значення.

У пострадянських суспільствах залишається багато рудиментів тоталітарної недемократичної свідомості, які заперечують належний рівень громадянськості. Уряди тут іще не стали конструктивними партнерами громад у влаштуванні загальноприйнятного ладу та його дотриманні. Сюди ж відносяться проблеми з прав людини, коли люди не відчувають навіть потреби в знанні своїх прав. Відповідно боротьба за визнання і дотримання прав громадянина перетворюється в нагальну потребу суспільства.

Недемократичність культури пострадянських суспільств проявляється у нетерпимості до опонентів, категоричності та упередженості політиків, неготовності їх до діалогу.

Соціологічні дослідження свідчать, що тоталітарна свідомість проявляється також у пригніченості громадянської гідності, у відчутті страху перед владою. Більшість громадян ще не вміє поєднувати лояльність до державної влади, законослухняність з критичним ставленням до неї. Вони ще не вміють цінувати свободу або перекручують її зміст, розуміючи її як право недотримання законів [3].

Проявом недемократичної свідомості є також апатія, аполітичність, дистанціювання й відмежування від суспільних потреб та участі в їх розв'язанні. Це також і байдуже ставлення громадян до цінностей демократії, відсутність потреб і вміння користуватися власними правами і свободами, відсутність традицій боротьби за них. Все це призводить до незатребуваності громадянськості, формування своєрідного пристосовництва до атмосфери вседозволеності, що є наслідком тоталітаристського зневажання людських прав.

Усі ці залишки колишнього тоталітарного режиму тією чи іншою мірою можна спостерігати в політичному житті України. Громадянська свідомість населення України визначається цілим рядом обставин. Серед них слід назвати повне виключення можливості реставрації колишнього політичного режиму, яке зумовлене браком політичної сили, що здатна повернути соціалізм, відсутність передумов до політичного екстремізму, широке вкорінення цінностей ринкової економіки й держави-опікуна у масовій свідомості, неготовність і нездатність населення до активного протесту і громадянської непокори, лояльність еліти армії і силових структур.

На громадянськість населення України впливає розбіжність між нормою (Конституцією, законом), проголошеними намірами діяти згідно з цією нормою – і фактами, реаліями життя. Так, невиплати за працю давно стали фактом у нашій країні, але в громадянській свідомості зв'язок між правом на працю і правом на винагороду не встановився. Деполітизація населення теж є рисою сучасної України. За даними Інституту соціології 1999 р. 84 % заявили, що не беруть участі в роботі громадських і політичних організацій. Кількість членів усіх партій України не перевищує 2 % виборців. До громадянських організацій та рухів загальнодержавного чи локального рівня належить 17 % населення. Масова неучасть не дає змоги скластися механізму організованого колективного тиску на державні структури, тобто такій участі, яка має приводити до раціоналізації рішень, що приймаються виконавчими органами. Масова неучасть породжує «неопірність» населення владі, держава діє в умовах відсутності опору з боку громадян чи об'єднань.

Панує пасивно-захисна стратегія, тобто домінування індивідуалізму. Не держава і не громадянство, а індивід стає «центром» і вирішальною інстанцією конструювання ідентичності. Соціологічні дослідження свідчать, що українським громадянам притаманна психологічна неготовність вступати у відкритий конфлікт з порушниками їхніх прав і свобод.

Ця поведінка породжена негативним досвідом взаємодії населення з державними інстанціями. В разі порушення своїх прав і свобод населення майже не звертається по захист до офіційних і громадських інстанцій через цілковиту марність таких звертань. Це обумовлено як суб'єктивними, так і об'єктивними причинами. До них належать нерозвиненість судової системи, її нездатність забезпечити справедливий розгляд справ. Але ситуація не зміниться на краще, якщо громадяни й надалі будуть пасивними спостерігачами правопорушень, не намагаючись змінити життя власними силами. Так створюються умови для панування правового нігілізму, коли поведінка держави викликає недемократичні дії населення аж до порушення закону.

У більшості випадків культурі громадянськості населення сучасної України властиве ухиляння від політичної участі, тобто ухиляння від взаємодії з офіційними чи громадськими організаціями, від участі в обговоренні актуальних проблем у рамках політичної публічної сфери. Для основної маси населення характерне пасивне громадянство. Але процес демократизації в Україні триває, і є надія, що ситуація зміниться на краще.

Таким чином, громадянськість демократичного суспільства означає цінування громадянами суспільної злагоди, прав людини, свободи, соціальних гарантій, знання демократичних процедур, участь у розв'язанні суспільних потреб. Їй також притаманна толерантність, готовність до компромісу, законослухняність, лояльність, патріотизм. У зв'язку з цим нагальною потребою посттоталітарних держав є зміна ціннісних орієнтацій громадян, формування демократичних настроїв і звичаїв, культури громадянськості.

Література

1. *Рябов С. Г.* Політична культура: теоретичні й практичні аспекти // Практична філософія.– 2001.– № 3.– С. 120–121.
2. Основи демократії / Посіб. за заг. ред. д-ра філос. наук, проф. А. Колодій.– К., 2002.– С. 495.
3. *Макеєв С.* Сучасна Україна: громадянська свідомість і політична участь населення // Політична думка.– 2000.– № 2.

Післямова

Анатолій КОВТОНЮК,
керівник проекту «Антологія адаптованого досвіду»,
випускник програми «Партнери в освіті»

Ідея сказати все в одній книзі –
ідея дилетанта.

Ромен Гарі

З цією думкою чудового письменника, мудрої і дотепної людини – Ромена Гарі – я ознайомився лише тоді, коли робота над проектом майже добігала кінця, і можу зізнатися – ця його фраза певною мірою заспокоїла мене. Адже, незважаючи на те, що формат та спрямованість робіт для майбутніх дописувачів «Антології адаптованого досвіду» були визначені з самого початку проекту, в процесі отримання, редагування та систематизації надісланих матеріалів виникала нагальна потреба в «підтягуванні» їх до визначених параметрів. Доводилось, використовуючи можливості електронної пошти, засилати привіти колегам з проханням уточнити написане, доповнити недописане, конкретизувати відписане, надіслати переписане, творчо обробити списане... У разі відсутності віртуального зв'язку на виручку приходив телефон, з допомогою якого вдавалося дістатися Марганця, Черкас, Ладижина, Червоноармійська, Одеси, Тернополя, Ялти і, завдяки зустрічному прагненню дописувачів, вдавалося надати вже надісланим і ще не відправленим роботам належного вигляду. Така інтенсивна, але вкрай необхідна взаємодія ще раз підтвердила моє переконання в тому, що розпочинати якусь справу з педагогами в період завершення навчального року та літніх відпусток вкрай ризиковано (правда, тут же поставив собі запитання: коли ж розпочинати краще – на початку навчального року, в кінці півріччя чи на різдвяні свята, чи, може, у час весняного пробудження споконвічного землеробського інстинкту? – і також не знайшов оптимальної відповіді на нього).

Тож вкотре під час перегляду і вичитки опрацьованих матеріалів перед здачею до друку виникало відчуття невдоволення досягнутим результатом, здавалося, що вийшло не так, як хотілося, а так, як завжди. Тоді «підказкою» ставала інша мудрість...

Врахуйте досвід орнітологів.
Щоби поети могли розгорнути крила,
вони повинні мати можливість вільно
користуватися пером...

Станіслав Єжи Лец

А кількарічний досвід спілкування з випускниками обмінних програм вперто нагадує, що розгортати крила є кому, і розмах розправлених крил може бути настільки широким, що варто було б подумати про багатотомне видання.... Адже, за статистикою, самих лише вчителів, що брали участь в обмінних програмах американського уряду, налічується понад півтисячі. На етапі анкетування про свою готовність взяти участь у проекті «Антологія адаптованого досвіду» заявили майже двісті з них. Ну а «можливість вільно користуватися пером» продемонстрували сімдесят авторів...

На жаль, друкована версія збірки змогла вмістити в собі рівно стільки робіт, скільки можна було в ній розмістити. Щоб ознайомитися з рештою робіт, потрібно буде звертатися до символу сучасності – комп'ютера, щоб скористатися CD-версією або заходити на сайт «Вісника програм шкільних обмінів» (http://www.visnyk.iatp.org.ua). Тим же, хто досі не наважується на знайомство з цією диво-технікою, доведеться очікувати... наступного тому «Антології». Втім, ідея проекту була зорієнтована на створення саме АНТОЛОГІЇ, а не «повного зібрання творів випускників обмінних програм», з тим щоб ОЗНАЙОМИТИ читача з грандіозним ресурсом цікавих та корисних ідей, методик, технологій, успішно адаптованих у педагогічну практику, чекаючи на гідне визнання та поширення, на інтеграцію в процес реформування рідної школи. А це означає, що кожен з дописувачів сам запрошує до спілкування і з радістю відгукнеться на подібне запрошення від колег, відкритий до зустрічей з однодумцями, готовий до участі в семінарах, конференціях, тренінгах тощо.

А якщо додати до сказаного, що кожна стаття цієї збірки була опрацьована автором післямови особисто, а з досвідом практично кожного з дописувачів пощастило ознайомитись безпосередньо, то, природно, віриться в те, що «Антологія»:

- не зможе залишити колег-освітян байдужими до озвучених у ній проблем;
- зацікавить методичні служби інститутів післядипломної освіти та управлінь освіти і науки, які все ж висловлять бажання бачити дописувачів у ролі лекторів чи тренерів на курсах підвищення кваліфікації;
- приверне увагу органів управління освітою до випускників обмінних програм, чий досвід, можливо, вони досі недооцінювали чи просто не були поінформовані про нього;
- пробудить інтерес до описаного досвіду працедавців, видавців, спонсорів і грантодавців;
- допоможе всім нам усвідомити, наскільки багатющим є потенціал українського вчительства, наскільки готовим воно є сьогодні до реалізації найвагоміших політичних рішень в освітній галузі...

...А там, дивись, через рік або через три можна буде повернутися до цієї ідеї, щось підкоригувати, щось довершити, ще щось розширити та й здійснити наступне видання: доповнене, виправлене, поліпшене, багатотомне...

Використання технології програми «Intel®Навчання для майбутнього» для створення сучасних навчальних інформаційних ресурсів

Алла ЗАБАРНА,
заступник директора, учитель інформатики
Смілянського природничо-математичного ліцею, Черкаська обл.

Незадоволеність багатьох країн станом шкільної освіти привела до необхідності її реформування. Змінюються цілі й завдання, що постали перед сучасною освітою в інформаційному суспільстві, особистісно-орієнтована система навчання поступово приходить на зміну традиційній. Традиційні методи навчання замінюються інноваційними, що передбачають зміну акцентів у навчальній діяльності, спрямованій на інтелектуальний розвиток учнів за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності. І саме програма «Intel®Навчання для майбутнього» пропонує таку технологію навчання, яка є особистісно-орієнтованою та покликана сприяти розвитку критичного і творчого мислення. Ця програма розроблена американськими фахівцями і сьогодні до неї залучено понад 1,5 млн учителів з 50 країн світу. Технологія програми дозволяє використовувати проектну методику із застосуванням комп'ютерних технологій. Крім того, запропонована технологія дає можливість створювати реальні навчальні інформаційні ресурси із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть і повинні широко використовуватись у навчальному процесі школи, мають міжпредметні зв'язки, відповідають освітнім стандартам і навчальним програмам предметів. Програма «Intel®Навчання для майбутнього» є частиною ініціативи «Intel®Інновації в освіті», спрямованої на реалізацію потенціалу науки і технології в освітній сфері. Останні півроку і в Україні активно навчаються вчителі за даною програмою, що допомагає підняти рівень їх професійної підготовки.

Сутність технології програми «Intel®Навчання для майбутнього» полягає в організації пошуково-дослідницької та проектної роботи учнів із застосуванням ними комп'ютерних технологій [3]. В ній учитель виконує координуючу та коригуючу функції, використовуючи при цьому в своїй роботі програмні продукти Microsoft Office XP, Microsoft Publisher, а також засоби комунікації.

Для реалізації навчального проекту учитель розробляє його чіткий план, що враховує всі аспекти навчання [1]. Такий детальний план проекту містить:

- стислий опис проекту;
- ключові та тематичні питання (постановка проблеми);
- посилання на державні освітні стандарти й перелік навчальних програм, з якими пов'язаний проект;
- перелік навчальних предметів, з якими пов'язаний проект (міжпредметні зв'язки);
- навчальні цілі та очікувані результати навчання;
- діяльність учнів;
- необхідні (вхідні) знання та навички учнів;
- матеріали та ресурси (обладнання, програмне забезпечення, ресурси Інтернету);
- реалізація диференціації навчання;
- критерії оцінювання знань та вмінь учнів;
- супутні заходи.

Наприкінці серпня ц. р. для педагогічного колективу Смілянського природничо-математичного ліцею мною було проведено тренінг за цією програмою. Розробка навчальних проектів за технологією програми Intel, освоєння нових комп'ютерних технологій захопили вчителів. Протягом 10 днів тривало навчання. Вчителі опановували науку створювати презентації, веб-сторінки, бюлетені, методичні та дидактичні матеріали тощо. Всі ці продукти розроблялись на прикладі навчальних проектів: «Сучасний український літературний процес», «Наше майбутнє в наших руках», «Як приручити Біле Ікло?», «Ми – тінейджери (проблеми молоді)», «Від теорії до практики», «Літе-

Захист робіт учасниками тренінгу

Вчителі Смілянського природничо-математичного ліцею із сертифікатами програми

ратурні генії XX століття. Чи є в мене шанс бути генієм?», «Вода знайома і незнайома», «Від звуку до шуму», «Телебачення в житті підлітків».

Слід відзначити, що перед початком тренінгу вчителі мали елементарні навички роботи з операційною системою та вміння працювати з текстовим редактором. І, звичайно, вони не були впевнені, що зможуть опанувати більш складні комп'ютерні технології. Протягом тренінгу дехто з них навіть впадав у відчай. Але вчителі допомагали одне одному і зростали разом. На тренінгу панувала дружня творча атмосфера. Під час розробки навчальних проектів мої колеги виявили наполегливість, відданість, мудрість та мужність, бо тренінг був дійсно досить насиченим і напруженим. І в результаті у ході захисту власних розробок вони продемонстрували чудові мультимедійні матеріали, що були наповнені глибоким дослідницьким змістом та оформлені згідно з вимогами технології програми «Intel®Навчання для майбутнього». Отже, ще до початку навчального року 10 вчителів ліцею вже отримали сертифікати цієї програми.

З власного досвіду стверджую, що технологія програми «Intel®Навчання для майбутнього» відповідає сучасним поглядам на освіту та враховує державні стандарти загальної середньої освіти. Творчий потенціал українських учителів, підвищення пріоритетності освітньої галузі дозволять впроваджувати методику проектної діяльності учнів із застосуванням комп'ютерних технологій. Ця програма сприятиме широкому впровадженню педагогічних інновацій та нових інформаційних технологій у навчально-виховний процес середніх навчальних закладів, створенню сучасних навчальних інформаційних ресурсів.

Література

1. *Дербі Кендау, Дженіфер Дотерті, Джуді Йост, Пейдж Куні.* Українська адаптація; *Н. В. Морзе, Н. П. Дементієвська.* Intel®Навчання для майбутнього. Навчально-методичний посібник.– К., 2004.– С. 392.

2. *Нанаєва Т.* Програма «Intel®Навчання для майбутнього» // Комп'ютер у школі та сім'ї.– 2004.– № 2.– С. 15.

3. *Руденко В. Д.* Програма «Intel®Навчання для майбутнього» // Комп'ютер у школі та сім'ї.– 2003.– № 8.– С. 51–52.

Українська практична школа тренерів з громадянської освіти

Сергій БУРОВ,
керівник ГО «М'АРТ»,
випускник програми «CIVITAS Exchange-2003»

У серпні 2004 року громадська організація «М'АРТ» розпочала роботу Української практичної школи тренерів з громадянської освіти. Робота Школи полягатиме в проведенні комплексу навчальних та практичних семінарів, обміні досвідом між тренерами України та іноземними тренерами, що працюють у галузі Громадянської освіти.

Початок роботи Школи став можливим завдяки ініціативі представників Всеукраїнської асоціації «Нова Доба» та громадської організації «М'АРТ». Перші заходи Школи відбулися за підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні.

Громадянська освіта в Україні набуває дедалі більшого розвитку. На сьогоднішній день у багатьох школах з'явилися підручники та методичні посібники для дев'ятих та десятих класів. Для викладання громадянської освіти підготовлена велика група вчителів по всій Україні. Слід відзначити, що це відбулося перш за все завдяки ініціативі та серйозній роботі громадських організації України. Цей навчальний рік Міністерство освіти і науки України оголосило роком громадянської освіти.

Найцінніше у цьому є те, що перші кроки на шляху розвитку громадянської освіти в Україні робилися силами самих учителів. Вчителі об'єднуються, працюють, навчаються, успішно долають непорозуміння, що виникають між ними та адміністрацією шкіл, оскільки впевнені у необхідності своєї роботи для дітей, для українського суспільства. Так вирішуються проблеми сучасної української школи, підвищується авторитет учительської професії. Важливим є те, що вчитель відчуває свою відповідальність за ті умови, в яких він працює, за те, чого він навчає своїх учнів.

Звичайно, що проблем, пов'язаних з громадянською освітою, залишається ще чимало – громадянська освіта в школі поки що не є безперервною, майже відсутня робота з батьками, професійними групами, що працюють в інтересах дітей.

Протягом останніх трьох років в Україні сформувалася досить велика група тренерів з громадянської освіти – тих, що працюють у системі підвищення кваліфікації вчителів, проводять тренінги для представників громадських організацій. Втім, у цій діяльності тренерам часто бракує системного підходу, розуміння, що освітня програма має бути елементом громадської дії, спрямованої на вирішення конкретної проблеми громади.

Опікуючись вирішенням саме цієї проблеми, поставивши завдання вивести розвиток громадянської освіти на новий якісний рівень, розпочала роботу Українська практична школа тренерів з громадянської освіти.

Українська практична школа тренерів з громадянської освіти є довгостроковою програмою, спрямованою на створення системи підвищення кваліфікації, обміну досвідом для тренерів з громадянської освіти в Україні з метою підвищення ефективності громадянської освіти як невід'ємної складової громадської дії.

Перший захід Школи відбувся у вересні 2004 року. Це був семінар «Моделювання діяльності тренера з громадянської освіти», в якому взяли участь 23 постійні учасники (з них 9 – одночасно модератори окремих сесій семінару) та 11 учасників, що були присутні, деякий час працюючи модераторами та беручи участь в організації семінару. Учасниками семінару були тренери з громадянської освіти з 11 регіонів України, що мають досвід роботи у цій галузі не менше 2 років і були відібрані в результаті конкурсу. Всього участь у семінарі взяли 34 особи. Окрім українських учасників, модераторами під час роботи семінару були фахівці з іноземних організацій: 2 представниці Алабамського центру права та громадянської освіти – Понья Райс і Керрі Пітерсон (США), 2 представники Департаменту молоді штату Алабама – доктор Джон Стюарт і Роджер Уїлкінсон (США), представниця Гельсінської фундації прав людини – Богна Хмелевська (Варшава, Польща).

Семінар був пілотним і мав на меті створення змістовної та організаційної структури школи, започаткування традицій та системи комунікації Школи.

Вісім тематичних блоків семінару були спрямовані на напрацювання учасниками єдиної концепції тренінгів з громадянської освіти, що можуть проводитись для різних цільових груп. Під час семінару учасники мали можливість отримати знання, оволодіти навичками та обмінятися досвідом з питань цілей, завдань, змісту громадянської освіти та її особливостей в Україні, психологічних аспектів роботи тренера з громадянської освіти, логістики тренінгів з громадянської освіти, адміністрування освітнього тренінгу (проекту), інтернет-технології в роботі тренера з громадянської освіти, моделювання тренінгу. Особлива увага приділялася стратегії побудови освітньої програми з громадянської освіти. Учасниками семінару було сформовано основу концепції освітньої програми з громадянської освіти як елементу громадської дії, спрямованої на вирішення конкретної проблеми.

Учасниками семінару розпочато розробку 4 моделей тренінгових програм з громадянської освіти для різних цільових груп. Доопрацювання моделей у малих групах та підготовка до їх представлення під час другого семінару є домашнім завданням учасників. Під час цієї роботи учасникам необхідно буде налагодити систему внутрішньої комунікації в групах, що є одним із завдань проекту.

Учасники семінару мали широкі можливості для обміну досвідом. За їхньою ініціативою було розроблено каталог з тематики тренінгів з громадянської освіти, що вже проводять тренери – учасники семінару. Серед тренерських послуг, що їх пропонують учасники Школи, такі: «Метод соціального проектування», «Інтерактивні методи навчання», «Міжкультурне навчання», «Лідерство», «Мистецтво побудови команди», «Популяризація прав дитини», «Інтерактивні технології в управлінській діяльності», «Навчання толерантності», «Освіта виборців», «Ділова комунікація», «Написання проектів», «Освітні інтерпроекти», «Роль тренера: від маніпуляції до фасилітації», «Самоврядування в навчальних закладах», «Конфлікти та їх вирішення», «Як розпочати власну справу», «Техніка пошуку роботи», «Стратегічний менеджмент», «Фандрейзинг», «Сучасні підходи до викладання суспільних дисциплін», «Інтеграція громадянської освіти у викладання суспільних дисциплін», «Застосування нових технологій у виховній роботі», «Формування іміджу організацій», «Громадянська освіта: форми, зміст, методи», «Психологія спілкування з клієнтом», «Шкільна медіація (посередництво в конфліктах)», «Критичне мислення (стратегії)», «Розробка і створення інформаційно-навчальних матеріалів», «Демократизація сучасної освіти», «Усвідомлене батьківство як умова повноцінного розвитку дитини», «Програма здорового способу життя», «Тайм-менеджмент».

Під час проекту здійснюється моніторинг та оцінка семінару. За результатами першого рівня оцінки учасники відзначають загальну високу ефективність семінару, корисність та якість роздаткових та навчальних матеріалів, змістовність та своєчасність ідеї. Для багатьох учасників новим був підхід до стратегії просвітницьких дій як елементу стратегічної програми, спрямованої на вирішення конкретної проблеми. Серед сесій семінару учасники особливо виділяють стратегії побудови освітньої програми, фандрейзингу, моніторингу та оцінки. В цілому пілотний семінар дав можливість остаточно сформувати концепцію школи, визначити структуру, час та змістовні компоненти освітньої програми.

Модератори сесії з моніторингу та оцінки провели оцінку власної сесії.

На даний час заплановано другий рівень оцінки семінару, під час якого учасникам буде запропоновано опитувальну анкету, розміщену в електронному форматі на форумі списку внутрішньої електронної розсилки.

Розробка учасниками моделей тренінгів та якість цих розробок має бути також критерієм ефективності семінару.

За результатами перших кроків роботи Школи планується видання брошури «Стратегії громадянської освіти в Україні», розпочато роботу внутрішньої електронної розсилки учасників. Організаторами Школи заплановано подальший цикл семінарів для досвідчених тренерів та для новачків. З метою обміну досвідом до роботи Школи залучатимуться іноземні організації – партнери та експерти. Крім того, ми відкриті для співпраці й готові розглянути будь-які ідеї, спрямовані на розвиток громадянської освіти в Україні.

Якщо Ви бажаєте брати участь у програмах Української практичної школи тренерів з громадянської освіти, звертайтеся, будь-ласка, за координатами, наведеними нижче у контактній інформації. Ми надішлемо умови участі у наших програмах.

Контактна інформація:
Поштова адреса: а/с 79, м. Чернігів, 14000;
тел./факс: (04622) 74110;
e-mail: mart@point.cn.ua
Контактна особа: Сергій Буров.

Реформування освітньої галузі по-американськи

Тетяна СВИРИДЮК,
методист англійської мови, викладач-тренер Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, випускниця програми «Міжнародні відвідувачі-2004»

Реформування всіх ланок освіти в Україні в цілому та іншомовної системи зокрема неможливе сьогодні без тенденції до глобалізації всіх процесів, яка передбачає професійне спілкування з цивілізованим світом та збагачення прогресивними освітніми надбаннями розвинених демократичних держав.

Реалізації цього завдання сприяла програма «Міжнародні відвідувачі», координацію та керівництво якою здійснює Відділ міжнародних відвідувачів при Бюро з питань освіти та культури Державного департаменту США. Кандидати для участі в програмі обирались представниками Відділу преси, освіти і культури Посольства США в Україні.

Мета програми включала ознайомлення з державною мовною політикою США в початкових та середніх навчальних закладах та низкою питань, пов'язаних з реформуванням освітньої галузі.

Організатори цієї програми доклали чимало зусиль до того, щоб вона була інформаційно насиченою та професійно захоплюючою. Зі словами щирої подяки хочу згадати імена тих американських колег, які активно долучалися до цієї справи. Перш за все це – Шарлотта Тайтес (Державний департамент США), Ненсі Оверхолт (Інститут міжнародної освіти, директор), Джін Сам (Інститут міжнародної освіти, менеджер програми), Микола Грицков'ян, Олександр Кагановський, Світлана Буджак-Джоунс – гіди-перекладачі.

Щира подяка всім спонсорам та адміністраторам програми – керівникам та працівникам Державного департаменту США, Відділу міжнародних відвідувачів при Бюро з питань освіти та культури Державного департаменту США у Вашингтоні, Інституту міжнародної освіти, а також радам у справах міжнародних відвідувачів.

Хочу висловити глибоку вдячність Патриції Салліван – аташе з питань освіти та культури посольства США, та її заступнику – Альоні Сухініній за високий професіоналізм та глибоку зацікавленість справою, що допомогло зробити цю програму динамічною та високоефективною.

Бесіди з керівниками освітніх установ м. Вашингтона, зокрема Департаменту освіти США, Національної Ради з питань акредитації навчальних закладів, Об'єднаного національного Комітету з мовних питань та прикладної лінгвістики, Відділу програм з іноземних мов Державного департаменту США; м. Сан-Дієго (штат Каліфорнія) – міського та окружного відділів освіти; м. Індіанаполіс – департаменту освіти штату Індіана, сприяли чіткому розумінню ролі федерального уряду, адміністрації штатів та місцевого керівництва в розвитку освіти (закон «Не залишити без уваги і підтримки жодної дитини»), мовної політики, включаючи розробку стандартів та програм з іноземних мов, процесу безперервної освіти педагогів, ролі місцевої громади у вирішенні освітніх питань.

Навчання іноземних мов в американських школах за програмами «FLES», «FLEX», «IMMERSION», використання новітніх навчальних та інформаційних технологій, дистанційне навчання, запровадження наукових досягнень у шкільну практику – цим та іншим питанням були присвячені зустрічі з педагогічними та учнівськими колективами таких навчальних закладів: старша школа Thomas Jefferson High School for Science and Technology (штат Вірджинія), міжнародна школа Rock Creek International School (м. Вашингтон), старша школа Mission Bay High School (м. Сан-Дієго), початкова школа Language Academy Elementary School (м. Сан-Дієго), старша школа North central High School (м. Індіанаполіс), школа Монтессорі, Французько-американська школа (м. Новий Орлеан), старша школа George Washington High School (м. Філадельфія), коледж Chestnut Hill College (м. Філадельфія).

Оригінальними думками та ідеями з питань комунікативно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов, методикою М. Монтессорі та особливостями методу «Занурення» щедро ділились працівники та викладачі Національного центру іноземних мов (штат Меріленд), Всесвітньої асоціації викладачів англійської мови TESOL, Міжнародного центру з вивчення англійської мови (м. Сан-Дієго), Ресурсного центру Каліфорнійського університету (м. Сан-Дієго), Центру з вивчення англійської мови університету Дрексел (м. Філадельфія) та школи Монтессорі (м. Новий Орлеан). На їх думку, популярність комунікативно орієнтованого підходу до навчання іноземних мов в Америці зумовлена не тільки тим, що учні вміють використовувати іноземну мову в життєвих ситуаціях, а й тим, що це допомагає розвинути особистість дитини, її індивідуальність та самоцінність; пізнати самого себе, самовизначитись та самореалізуватись; актуалізувати власні сили як особистості вчителя, так і учня.

Навчальний процес у школі Монтессорі, яку ми відвідали, базується на трьох принципах: виховання має бути вільним, індивідуальним та спиратись на результати спостережень за дитиною. Педагоги

Indianna Dept of Education

цієї школи вважають, що освіта не формує дитину, а лише надає можливості для розвитку її здібностей через власну діяльність. Вчитель повинен тільки організувати цю діяльність належним чином. Він нічого не робить за учня, а допомагає йому досягнути всього самостійно. Так школяр вчиться відповідати за свої дії.

Дискусії з американськими освітянами спонукали до висновку: гуманістичний підхід до навчання, ефективність якого доведено практикою навчальних закладів Сполучених Штатів, допомагає формувати не тільки творчу особистість учня, а й патріотів своєї країни, толерантних громадян світу.

Сподіваюсь, що подані нижче матеріали дадуть змогу краще зрозуміти, в чому полягає суть реформування освітньої галузі та за допомогою яких програм здійснюється іншомовна освіта у США.

Закон «Не залишити без уваги та підтримки жодної дитини»

2002 рік ознаменувався важливою подією в освітній реформі Сполучених Штатів – підписанням президентом Джорджем Бушем закону «Не залишити без уваги та підтримки жодної дитини». Мета цього закону:

- підвищення рівня навчальних досягнень американських школярів;
- сприяння досягненню кожним учнем до 2013/14 навчального року рівня, встановленого національним стандартом;
- допомога дітям з малозабезпечених сімей та представникам мовних меншин.

Федеральним урядом США надається велика фінансова підтримка для реалізації вищезазначених завдань. У 2003/04 навчальному році вона становила 23,7 більйонів доларів, що в порівнянні з 2000–2003 роками більше на 59,8 %. Близько 50 % цих коштів йде на вдосконалення навчальних досягнень дітей з малозабезпечених сімей. Закон базується на 4 ключових принципах:

1. Навчальні заклади та органи освіти штатів несуть велику відповідальність за результати академічних досягнень учнів.
2. Запровадження у шкільну практику ефективного педагогічного досвіду та його наукове обґрунтування.
3. Створення можливостей для ширшого інформування батьків та залучення їх до життя школи.
4. Можливість гнучкіше використовувати федеральні кошти департаментами освіти штатів та місцевими відділами освіти.

Результати навчальних досягнень учнів визначаються шляхом тестування школярів 3–8-х класів з читання та математики. Вони аналізуються окремо стосовно таких категорій учнів:

- різних національностей;
- з особливими потребами;
- з малозабезпечених сімей;
- котрі вивчають англійську як другу мову.

Якщо результати навчання дітей окремих шкіл не відповідають рівню, встановленому стандартом, протягом 2 років, то такі навчальні заклади відносяться до категорії «потребують удосконалення» і їм надається допомога.

Щорічне оцінювання дає можливість отримати об'єктивну інформацію про академічні досягнення учнів. Це допомагає вчителям:

- виявити сильні та слабкі сторони у знаннях школярів та спрямувати навчальний процес на подолання прогалин;

дирекції шкіл:

- з'ясувати, що саме потребує матеріальної підтримки, наприклад, удосконалення професійних умінь окремих вчителів;

батькам:

- отримати об'єктивну інформацію про рівень академічних досягнень їхньої дитини, детальний звіт про роботу шкіл у районі й дізнатися, які з навчальних закладів є більш успішними й чому;
- обирати іншу школу, якщо та, в якій навчається їхня дитина, належить до категорії «потребує вдосконалення».

Учні з малозабезпечених сімей, які вирішили залишитись у своїй школі, мають право на безкоштовні додаткові заняття.

Закон «Не залишити без уваги та підримки жодної дитини» дає можливість департаментам освіти штатів та місцевим відділам освіти гнучкіше використовувати федеральні кошти, запроваджувати інноваційні педагогічні процеси, обирати ефективні стратегії професійного росту вчителів, які сприятимуть, у кінцевому результаті, підвищенню рівня навчальних досягнень учнів.

Програми з іноземних мов

Останні 15 років позначені оновленням інтересу вчених, політиків, економістів, освітян та батьків до вивчення іноземних мов у школі. Періодичні видання містять розмаїття матеріалів, у яких йдеться про особисті, пізнавальні, академічні та суспільні переваги тих, хто володіє іноземними мовами. Особлива роль відводиться ранньому вивченню іноземних мов. До цього питання привертається увага батьків та громадськості, видається чимало брошур, які роз'яснюють їм:

- чи раннє вивчення іноземної мови є справді кращим;
- які можливості раннього вивчення іноземної мови;
- як можна допомогти своїй дитині;
- які переваги дає знання другої мови.

Оскільки одним з найголовніших принципів американської системи освіти є право вибору, то й для вивчення іноземних мов у початкових школах США існують різні програми.

Програма «FLES» належить до найбільш розповсюджених у початковій школі. Згідно з нею іноземна мова викладається як самостійний предмет 3–5 разів на тиждень, тривалість уроків 30–40 хв. Мета програми полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції. Досвід американських шкіл засвідчив, що учні, які навчалися за цією програмою, можуть досягти досить високого рівня володіння мовою.

Ознайомити учнів з іноземною мовою як загальним поняттям та культурою країни, мова якої вивчається – така мета програми «FLEX». Для цього відводиться 1–2 уроки на тиждень по 20–30 хв кожен. Учні можуть вивчати одну або кілька іноземних мов, проте володіння якоюсь із них не є кінцевою метою. Ця програма закладає фундамент та мотивує школярів до подальшого вивчення іноземної мови. Сьогодні освітяни та науковці США ведуть чимало дискусій навколо переваг як програми «FLES», так і «FLEX». Втім, кожна з них має своє коло прихильників.

Одна з найпопулярніших програм «IMMERSION» («Занурення») передбачає ведення іноземною мовою навчального процесу впродовж дня або більшої його частини. Діти вивчають усі предмети, включаючи математику, суспільні та природничі дисципліни іноземною мовою.

Програма «PARTIAL IMMERSION» («Часткове занурення») відрізняється тим, що лише якась частина навчального матеріалу подається іноземною мовою. Дитина може вивчати суспільні та природничі дисципліни іспанською або французькою мовою вранці, а математику та гуманітарні науки в другій половині дня. Обидві програми розглядають іноземну мову не просто як шкільний предмет, а як засіб, за допомогою якого школярі навчаються.

Старша школа Thomas Jefferson High School

Це допомагає учням розвивати та вдосконалювати мовленнєві вміння і досягати вищих результатів у володінні мовою, ніж їхні однолітки, що навчаються за іншими програмами.

Ще одна програма «TWO-WAY IMMERSION» («Двостороннє занурення») передбачає навчання в одному класі дітей – носіїв англійської та іншої мови (переважно іспанської). Кількість учнів приблизно однакова. Вивчення одних предметів ведеться англійською мовою, а інших, наприклад, іспанською чи французькою, що, як правило, становить 50 % всього навчального часу. Такий підхід до справи дає змогу школярам не тільки добре володіти двома мовами, а й демонструвати високий рівень академічних досягнень з різних предметів. Сприяє їм у цьому атмосфера задоволення, заохочення та натхнення, яку ми відчули, відвідуючи американські школи.

Набутий багатогранний досвід, який включає усвідомлення тенденцій успішного розвитку іншомовної системи освіти США, використовується мною у щоденній практиці методиста та викладача-тренера з метою модернізації післядипломної освіти вчителів іноземних мов, оновлення її змісту та навчальних технологій. Сподіваюсь, що це допоможе освітянам Волині стати рівноправними професійними партнерами у глобалізованому світі.

Дещо з власного досвіду та американського надбання

Світлана ВОЛКОВА,
завідувач відділу обслуговування документами іноземними мовами Рівненської державної обласної бібліотеки, директор Інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку» та Ресурсного центру для викладачів англійської мови, випускниця програми «Міжнародні відвідувачі-2002»

Найкращі думки є загальним надбанням.
Сенека

Використання запозичених думок завжди супроводжується певною незручністю, адже тільки-но ми усвідомлюємо, як їх треба застосувати, вони стають нашим надбанням.
Емерсон

Ще влітку 2002 року Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні з метою матеріальної підтримки українських бібліотек інформаційно-методичними ресурсами, запозичення найкращих традицій і досвіду сучасних американських бібліотек відкрив у шести обласних центрах (Луганськ, Рівне, Сімферополь, Одеса, Львів та Суми), в основному на базі відділів обслуговування документами іноземними мовами обласних державних бібліотек, інформаційно-

ресурсні центри «Вікно в Америку», які покликані сприяти задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб користувачів в усьому спектрі життя, що стосується Сполучених Штатів Америки. Трохи згодом, у жовтні 2003 року, в бібліотеці відкрився і Ресурсний центр для викладачів англійської мови, який презентувала аташе з питань викладання англійської мови Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні Патриція Салліван. Мені як директору Центру випала нагода пройти стажування в рамках програми Держдепартаменту США «Міжнародні відвідувачі» у найкращих американських бібліотеках, серед яких – бібліотека Конгресу США, публічні бібліотеки міст Чикаго та Нью-Йорка, бібліотека університету Іллінойс (м. Урбана-Шампань), шкільні бібліотеки м. Альбукерка (штат Нью-Мексико) та публічні бібліотеки м. Берлінгтона (штат Вермонт).

Мені, бібліотекареві з 25-річним стажем, було цікаво поділитися своїм досвідом та ознайомитися з поточними формами роботи американських бібліотек, насамперед з таким контингентом користувачів, як учителі, викладачі, студенти, школярі, оскільки вони є основним читацьким складом і нашої бібліотеки. Цей напрям роботи є одним з пріоритетних у роботі відділу і має давні традиції та напрацювання.

Наприклад, наша багаторічна співпраця з Інститутом післядипломної освіти полягає в тому, що під час перебування на курсах вчителів англійської мови районних та сільських шкіл один день (традиційно це середа чи п'ятниця) вони проводять у нашому Центрі, де ми знайомимо їх з новинками методичної, навчальної та довідкової літератури, що надійшла до бібліотеки, проводимо спільні конференції, семінари, тренінги. Вчителям запам'ятався обласний семінар методистів, керівників методоб'єднань та вчителів англійської мови «Телекомунікаційні технології в діяльності вчителя іноземної мови» за участі координатора з грантової роботи і роботи з партнерами Богдана Микицея (ІАТР, м. Київ), зустріч з учителями англійської мови – випускниками та півфіналістами американських освітніх програм, в якій брала участь заступник аташе з питань культури Посольства США в Україні Марта Перейма. Певна робота проводиться і з учнями. До Центру постійно надходить інформація про оголошення конкурсів американських освітніх програм. Ми розповідаємо про них учням та студентам, проводимо тренінги за участі співробітників American Councils з написання аплікаційних форм та підготовки до здачі тестів на рівень володіння англійською мовою (TOEFL, SAT, GRE).

Приємно було пересвідчитися, що в нашій роботі є багато спільного. Американські бібліотеки, так само як і наші, тісно співпрацюють з освітніми установами міст, де вони розташовані, що якісно збагачує можливості їх кваліфікованого обслуговування. Нині багато американських бібліотек працює над створенням мультимедійних комп'ютерних програм з різних предметів (ми ознайомилися з таким Центром у бібліотеці Конгресу США), що створює учневі комфортне середовище для самостійного засвоєння предмета чи підготовки до вступу у вищий навчальний заклад. До цієї роботи залучають найкращих учителів, що викладають в американських школах. Ці комп'ютерні програми апробуються на базі бібліотек...

Сучасне технічне оснащення наших центрів дозволяє втілити цей досвід і в нашій бібліотеці, яка тісно співпрацює з НГО «Центр сучасних освітніх технологій», що розробляє цілу низку мультимедійних програм, курсів, електронних підручників, довідників, котрі можуть бути використані у вивченні іноземних мов. Вони мають досить великий навчальний потенціал для вчителів і школярів, допомагають цікавіше й ефективніше організувати своє навчання.

Наявність комп'ютерів та підключення до мережі Інтернет дало змогу обслуговувати в Центрі вчителів та школярів за допомогою електронної бази даних. Дуже популярними є підручники з граматики англійської мови Азара з компакт-дисками, тести в електронному варіанті, енциклопедичні видання Americana, Britannica, Grolier, World Book. Вчителі-новатори спеціалізованих шкіл здійснюють пошук в Інтернеті нових проектів для впровадження їх у навчальний процес, школярі активно використовують Інтернет для пошуку необхідної їм інформації. Пам'ятаю, як учні ЗОШ № 15 реалізовували проект з американською школою-партнером м. Бірмінгема (штат Огайо), обмінюючись повідомленнями про свої «малі батьківщини» – місця, де вони проживають. Діти наполегливо шукали інформацію не тільки в книжкових джерелах, а й в інтернеті. Цікавим став факт, коли ми знайшли інформацію про нашу річку Устю, що протікає містом, на сайті університету Іллінойс (м. Урбана-Шампань), бібліотека якого має дуже великий фонд слов'янської літератури, а учневі американської школи ми допомогли знайти інформацію про своїх предків (рід князів Любомирських) у фондах стародруків нашої бібліотеки.

У багатьох великих американських публічних бібліотеках, зокрема в Нью-йоркській та Чиказькій, я зустрічала чимало маленьких дітей – учнів початкових та середніх класів. Виявляється, після уроків у школі вони щодня йдуть до бібліотеки, де із задоволенням граються, роблять уроки, малюють чи просто вголос читають книжки. Цю роботу з малюками проводять волонтери, зазвичай домогосподарки чи студенти коледжів.

Підгледівши таких цікавий досвід роботи, ми вирішили на базі нашого Центру створити щось подібне і в себе, запросивши до співпраці волонтерів Корпусу Миру – Ріджин Кеннеді та Маргарет Кожел, що працюють у Рівному, і організували «English Club», куди радо приходять і діти різного віку, які просто переглядають дитячі фільми чи роблять домашні завдання з англійської, і вчителі та студенти, які мають спільні інтереси. Під час

ціх зустрічей вони обговорюють різні теми, переглядають англомовні кінострічки, розважають малечу іграми, обговорюють спільно прочитані книжки, читають свої вірші, вчать граматику (проводилися заняття «How to Use Prepositions» та «Creative Reading and Writing»). Таке спілкування допомагає їм розвивати комунікативні навички спілкування, вдосконалювати свої знання з англійської та просто цікаво проводити дозвілля. Цей досвід показує, що для підлітків бібліотека сьогодні є не тільки центром інформації, а й місцем, де можна відпочити, поспілкуватися, взяти участь в якомусь заході.

Не обминув моєї уваги і той факт, як американська шкільна бібліотека допомагає школі займатися громадянським вихованням своїх учнів, тобто вчить їх демократії. До речі, моє стажування проходило під гаслом «Визначна роль бібліотек в американській демократичній традиції». Я бачила, як проходили рольові ігри в американській школі в Альбукерці – слухання в Конгресі та вибори Президента США,– для американських дітей такі заняття давно стали нормою. Приємно, що поступово і в нашій країні впроваджуються механізми формування молодих громадян демократичного суспільства. У своєму Центрі ми також започаткували так звані уроки демократії. Випускники програми FLEX, що пройшли стажування в ОБСЄ з питання Voters' Education Advocacy (освіта виборців) стали протягом двох днів тренерами учнів ЗОШ міста для того, щоб поговорити про важливість голосування, про права, які мають молоді виборці, про своє власне бачення громадянської політики.

Намагатимуся зробити так, щоб ці тренінги в бібліотеці стали традиційними. На жаль, початок третього тисячоліття відзначено таким негативним явищем у культурі, як «глобальний» спад інтересу до читання, особливо в молодіжному середовищі. Зрозуміло, що криза читання пов'язана з розвитком комп'ютерних технологій, впливом інтернет-культури. Пам'ятаю, коли я ще вчилася у школі, нас «годували» популярним на той час міфом про те, що американці – нація, яка найменше читає. Звичайно, це не відповідало дійсності, але сьогодні ця ситуація притаманна для багатьох розвинутих країн. Тривогу з приводу кризи дитячого та юнацького читання розділила перша леді США Лаура Буш, яка, до речі, за фахом – бібліотекар і вчитель початкових класів і яка серйозно опікується проблемами бібліотек. У шкільних бібліотеках багатьох штатів був оголошений конкурс на найбільшу кількість прочитаних художніх книжок. Девіз цього конкурсу: «Прочитай найцікавіше та передай своєму товаришеві!».

Переможці конкурсу отримували цінні подарунки, а найактивніші читачі були запрошені до Вашингтона на заключний фестиваль конкурсу. Цікавий досвід. З наступного навчального року ми започаткуємо такий конкурс і в нашій бібліотеці. Хай для початку це будуть школярі молодших класів, яким ми запропонуємо конкурс на найбільшу кількість прочитаних казок англійською мовою, а девізом його стане «Читаю – отже, існую».

Таким чином, за короткий період свого існування Інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку» та Ресурсний центр для викладачів англійської мови стали неодмінним елементом у роботі Рівненської обласної бібліотеки. Нами налагоджено тісні зв'язки з освітніми установами міста, і нам вдалося створити групу користувачів, які не тільки активно використовують книжкові та електронні ресурси цих центрів, а й залучають до співпраці нових і нових відвідувачів. По суті, центри стали не тільки «вікнами до Америки» чи до методичної літератури для вчителів англійської мови, а й вікнами до інформаційного простору, який гостинно відкриває Рівненська державна обласна бібліотека.

Strength in Unity and Diversity.
Сила в єдності та різноманітності

Ірина КОВАЛЬ,
учитель англійської мови ЗОШ № 6
м. Калуша Івано-Франківської області,
випускниця програми «ТЕА-2003»

Впродовж двох літніх місяців 2003 року я разом з іншими національними переможцями програми ТЕА мала чудову нагоду познайомитися з тим, про що досі тільки читала, чула і уявляла. Тепер, через деякий час після повернення з США, після осмислення побаченого, почутого та вивченого, я хотіла б поділитися з читачами «Вісника» своїми думками та враженнями про відвідання однієї із шкіл, що дає уявлення про досягнення американської освіти, спонукає до роздумів та змін у підходах до процесів навчання та виховання в Україні.

Отже, *Bell Multicultural High School* у Вашингтоні.

Усе в школі, починаючи від назви і закінчуючи коридорами та стінами, підпорядковано основній меті – вихованню особистості. Назва школи – «Домівка грифа» («Home of the Griffin»). Гриф – сильний

птах, який ніколи не здається – саме такої цілеспрямованості, наполегливості та впевненості у своїх силах навчають учнів педагоги школи.

«Бел» – багатонаціональна школа, колектив якої вважає, **що сила в єдності та різноманітності.** Девіз школи – **«До успіху через різноманітність».**

Учнівський колектив школи включає 64 % іспанців, 15 % афроамериканців, 10 % азіатів, 9 % африканців та 2 % дітей інших національностей.

Вся робота та діяльність школи випливає з її мети: інтеграція з громадськістю та визнання громадських потреб. Учні школи добровільно беруть участь у роботі різних громадських організацій, доброчинних програм, різноманітних центрів. Через різне соціальне, економічне, освітнє та лінгвістичне походження учнів школа робить усе можливе, щоб задовольняти їх соціальні та економічні потреби і відповідати індивідуальним моделям навчання.

Педагогічний колектив переконаний, що навчання – це процес, який триває все життя, і **кожний має можливість досягти успіхів незалежно від походження.** Тому в школі прагнуть створити сприятливу атмосферу для творчості й самовираження. *А чи завжди ми у нашій школі створюємо рівноцінні умови для всіх учнів, чи часто працюємо, орієнтуючись на певну категорію дітей? Чи можемо ми щиро сказати, що атмосфера творчості панує в наших школах?*

Вивчення мови вважається ключовим моментом для розвитку необхідних навичок спілкування, міжособистісних відносин, розвитку кар'єри, здоров'я, вирішення тих чи інших проблем.

Як стверджує директор школи, основне завдання школи полягає в тому, що кожен учень повинен здобути і розвинути ринкові навички, які ведуть до успіху у світі праці та подальшої освіти. Завдання, які ставить перед собою та успішно виконує школа, дуже багатогранні, спрямовані на **розвиток практичних навичок учнів та підготовку до реального життя.**

Можливо, й українській школі час переглянути завдання і перестати «фарширувати» дитячі голови величезною масою інформації, володіючи якою випускники школи не здатні орієнтуватися в оточуючому їх світі, відчуваючи брак практичних навичок? «Бел» не просто декларує свої завдання, а й успішно виконує їх. Доказом цього є велика кількість різноманітних програм, які діють у школі і значно відрізняються від традиційних програм багатьох американських шкіл. До прикладу:

Центр розвитку батьків-підлітків та дитини. Його мета – допомога батькам-підліткам, а також щоденний догляд за малятами, заняття з розвитку батьківських навичок. Програма забезпечує психологічну, соціальну, медичну й особистісну допомогу та підтримку батькам-підліткам і їхнім дітям.

А куди звертаються наші підлітки, якщо виникають подібні проблеми? Можливо, деяким з них пощастило, якщо поблизу є певні психологічні служби. А що робимо ми в школах для вирішення проблем батьків-підлітків, чи не залишаємось ми осторонь, ніби не помічаючи, що така проблема справді існує?

Центр залучення батьків, мета якого – залучення дедалі більшої кількості батьків до участі в реальному шкільному житті дітей, у певних заходах та добровільних організаціях.

Приємно, що досвідом роботи з батьками можуть поділитися багато шкіл України, зокрема і Калуська середня школа № 6 в Івано-Франківській області, де працюють батьківсько-вчительські ради, постійно проходять батьківські читання, батьки залучаються до участі в різних заходах, які організовує школа. Нещодавно я мала нагоду проводити одні з таких батьківських читань про те, як батьки можуть допомогти своїм дітям досягти кращих успіхів. Я спробувала узагальнити все побачене й почуте під час стажування в США, використавши, звичайно, дещо з досвіду «Бел»-школи, і запропонувала батькам деякі поради. У нас вийшла дуже цікава та результативна дискусія.

Кілька порад, як допомогти дітям досягти успіхів у школі:

- Показуйте та доводьте дітям, що їхні освіта та навчання важливі для вас. Виділяйте хоча б 15 хвилин щодня, щоб поговорити з дітьми про домашні завдання та справи у школі.
- Контролюйте виконання домашніх завдань, допомагайте за потреби, але не виконуйте роботу за них.
- Читайте дітям або читайте разом з ними. Читайте самі, щоб діти бачили, що ви читаєте щодня.
- Вимикайте телевізор, крім кількох передач, про які ви домовилися з дітьми.
- Краще познайомтеся з учителями, які вчать ваших дітей.
- Регулярно відвідуйте школу, щоб діти знали, що їх контролюють.
- По можливості налагодьте нагляд за дітьми перед заняттями у школі та після них.
  Доведено, що основною причиною незадовільної успішності у школі є те, що багато дітей залишаються без нагляду до та після уроків.
- Допомагайте своїм дітям вірити в себе і любити себе. Діти з самоповагою та адекватною самооцінкою стають кращими учнями, студентами, впевненіше почуваються у дорослому віці.

Програма із запобігання підлітковій вагітності.

Програма оновлення будівлі. Учні вивчають основи столярства, покриття стін, використання обладнання, розрізнення матеріалів. Поступово учні набувають навичок роботи з сантехнікою, електроприладами, малярством. Таким чином, закінчуючи школу, американські випускники володіють багатьма практичними навичками, які дають їм можливість знайти певну роботу чи зробити правильний вибір майбутньої професії, або просто скористатись ними у приватному житті.

Програма стипендій надає учням можливість накопичувати фонди стипендій, починаючи з 9-го класу. Фонди накопичуються для учнів, які досягли

успіхів у навчанні та громадській роботі. Якщо після закінчення школи учень продовжує навчання в коледжі, гроші передаються до обраного навчального закладу.

Програма запобігання злочинності включає практичні заняття із вдосконалення навичок учнів у спілкуванні між собою і з батьками, з вирішення конфліктів, надає батькам необхідні знання щодо сімейних стосунків. Головна мета – сприяти розвитку більш позитивних сімейних відносин, залучати батьків до співпраці зі школою, щоб зменшити кількість конфліктів та насильства серед молоді. Завдяки професіоналізму, відданій праці вчителів школи, добре продуманим дієвим програмам, плідній співпраці з батьками та громадськими організаціями, «Бел» досягла переконливих успіхів та визнання на місцевому й національному рівні. Ось деякі факти:

- Рівень відвідування занять – 97 %.
- 90 % учнів успішно закінчують школу.
- 79 % випускників школи стають студентами коледжів.
- Нещодавно школа, разом з 70 іншими школами США, була визнана однією з кращих та відзначена нагородою за зв'язки з громадськістю та суспільно корисну працю.
- Департамент США з питань освіти, Білий дім неодноразово відзначали школу званням «Відмінна школа».

Неординарність школи помітна відразу. При вході висить гасло-девіз: **«Заходь, щоб учитись, виходь, щоб служити».** Школа відкриває перед учнями двері, обіцяючи дати їм добрі знання та практичні навички, і нагадує, що ці знання і навички вони мають використати для прогресивного демократичного розвитку суспільства.

Правила поведінки учнів можна прочитати в кожній аудиторії: вони в доступній та привабливій формі щоденно нагадують учням про їхні обов'язки, так само як і прості написи, які ми помічали в багатьох школах США, типу «Кожен учень заслуговує на те, щоб займатись у чисто прибраній аудиторії».

Дуже мотивуючим моментом для учнів школи є сертифікати – нагороди за найменші успіхи та заслуги. Вони висять на помітних місцях у класних кімнатах, наприклад, «Сертифікат-визнання,

Одна з класних кімнат в американській школі

виданий... за відмінне відвідування школи впродовж п'яти днів поспіль».

Особистість, індивідуальність, творчість кожного учня високо цінується та поважається у школі. Учнівські роботи можна побачити всюди: на стінах, полицях, у коридорах. Вони є гордістю школи.

Кожен учень школи має прочитати 25 книжок протягом навчального року. Про те, як проходить цей процес, хто і що вже прочитав, можна довідатись із зведеної таблиці, яка розміщена на стінах у коридорах і класних кімнатах.

Школа «Бел» у Вашингтоні, як й інші школи США, цінує індивідуальність та неповторність кожної дитини, котра може з гордістю сказати:

Я такий, як я є,
Я – моє власне творіння.
Приходь подивись,
Засуди або дай благословення.
Це мій світ,
І я хочу ним пишатись.
Мій світ,
І я не хочу тут ховатись.
І нічого не варте життя твоє,
Якщо ти не можеш сказати:
Я такий, як я є.

Я переконана, якщо ми змінимо наше ставлення до учнів, якщо навчимося цінувати кожну особистість і бачити в кожній дитині неповторність та індивідуальність, то наші школярі приходитимуть до школи, щоб по-справжньому вчитись, а виходитимуть з неї, щоб досягти успіху, служити людям, сприяти розвитку і процвітанню своєї Батьківщини і бути щасливими.

Чи діють закони Паркінсона сьогодні?

Олександр ВОЙТЕНКО,
тренер ВА «Нова Доба»,
випускник програми «Партнери в освіті-2000»,
м. Гадяч, Полтавська обл.

Одним з «ключових» паркінсонівських законів бюрократії є закон про некомпетентність. Він гласить: «Кожен у своїй ієрархії прагне піднятися до рівня власної некомпетентності». За іронічною формою всіх законів, сформульованих знавцем сучасного бюрократичного світу, приховані реальні закономірності, що тягарем висять на ногах сучасних передових спільнот постіндустріального суспільства. Потребуючи «грамотних» управлінців, бюрократична машина замість спеціальної їх підготовки тривалий час «клепала» кадри з низової ланки. Яскравий приклад – школа: якщо ти добрий вчитель – бути тобі завучем; якщо в тебе ладиться з роботою завуча – вірогідно, наступною сходинкою для тебе буде директорське крісло, а далі – інспектура... Ніби й непогано, проте призначаючи доброго вчителя завучем, ніхто не знає, чи здатен він так само якісно виконувати нові функції; ніхто не може дати гарантії, що професійний заступник директора буде таким же директором... За такої ситуації можна констатувати, що школа втрачає – доброго вчителя, доброго завуча, і немає ніякої певності, що нові призначення виправдані. Паркінсон стверджує, що наслідком цього правила є те, що на новій посаді, де людина може виявитися абсолютно некомпетентною, вона найімовірніше і лишиться до закінчення трудової діяльності! В умовах авторитарної держави такий стан справ влаштовував усіх – від самих управлінців до низової ланки (адже малокомпетентний керівник влаштовує з багатьох причин).

Ситуація ж сьогодні змінилася докорінно. Зміни іноді відбуваються так швидко, що інструкції згори не встигають надійти, а управлінське рішення приймати треба конче і відразу; вчитель, що став самостійним і готовим до відповідальної роботи, вже не хоче миритися з надуманими рішеннями та необґрунтованими вимогами; замовники-батьки та діти вимагають перебудови. І правило Паркінсона, в останній своїй частині, яка стверджує, що бюрократ лишається на щаблі власної некомпетентності назавжди, не спрацьовує.

Проблема в тому, що діяльність у сучасних умовах, і в першу чергу управлінська, потребує не лише наказу та рішення «згори», а й передусім готовності до власного компетентного та відповідального рішення. Школа, як і інші соціальні інститути, вимагає управлінця нового зразка – директора школи – менеджера.

Менеджмент освітнім закладом як навчальний предмет курсової перепідготовки керівного складу з'явився не так давно і далеко не скрізь. Зміст такого навчання часто занадто теоретизований, конкретних шляхів подолання існуючих проблем пропонує не так уже й багато. А сьогодні, в умовах перманентних трансформацій, що здійснюються в системі освіти, керівник освітнього закладу потребує конкретних дієвих рекомендацій.

Саме з цією метою Всеукраїнською асоціацією «Нова Доба» в жовтні цього року було ініційовано навчальний семінар для керівників навчальних закладів України, в якому взяли участь 26 осіб, у тому числі – випускники американських програм обміну.

Цікавою та неоднозначною за результатами виявилася ця робоча зустріч. Чому неоднозначною? Та тому, що навіть такі досвідчені директори шкіл, які були присутні, чи не вперше були поставлені перед проблемою – як оцінити ефективність роботи школи? Що є мірилом ефективності? Чи є традиційна схема планування роботи навчального закладу єдино правильною? Чому, здавалося б, прораховано-виважені заходи з річного плану не дають бажаного результату?

Навіть таке просте запитання, як «Що є метою діяльності вашого навчального закладу?», викликало труднощі. Адже ми звикли до декларацій радянського типу – формувати, виховувати, давати можливість... А це, виявляється, не може бути метою! Бо це – завдання, які школа має ставити перед собою задля досягнення мети! Мета ж у всіх нас, загалом, одна: створення умов для якомога повнішої самореалізації особистості школяра. І вже тоді ця мета включає в себе, залежно від специфіки школи, і профілізацію, і набуття допрофесійної підготовки, і розвиток природних обдарувань.

Але ж як визначити ці завдання?

Добре відомо, що без реальної діагностики і вимірювання результатів неможливо не тільки ефективно спланувати діяльність, а й відрізнити успіх від поразки. Сучасну систему оцінювання роботи школи було запропоновано директором київського Центру тестових технологій Лілією Гриневич, яка провела навчальне заняття з технології і філософії такої діяльності. Впорядкований нею порадник «Оцінювання якості роботи школи» (Львів, ЛМГО «Інститут політичних технологій», 2001) можна знайти на сайті Центру освітньої політики http://www.ipt.iatp.org.ua/publications.htm#evaluation.

Вимогою часу є демократизація всього шкільного життя, і тому пропоновані Ларисою Середяк, тренером ВА «Нова Доба» та Благодійної організації «Вчителі за демократію та партнерство» форми роботи з педколективом, виявилися доцільними

і своєчасними. Нелегкими, проте важливими стали семінари з ефективного планування шкільної роботи.

Освітяни, що мали нагоду ознайомитися із світовим досвідом, і перш за все – досвідом управління школами в США (тільки за програмами уряду США за 8 років Сполучені Штати відвідало понад 200 керівників шкіл), могли поділитися власними інноваціями, що стали можливими після набуття нового досвіду та його адаптації до вітчизняних реалій.

Обмінюючись враженнями від семінару, його учасники зазначали не лише його актуальність, а й важливість проблематики. Для більшості присутніх громадянська освіта, рік якої проголошено в українській школі, нерозривно пов'язана з демократизацією процесу управління школою, використанням сучасних підходів до роботи в колективі. Тому й завдання цього семінару шкільних адміністраторів – проведення самооцінювання роботи навчального закладу та планування громадянської освіти як складової роботи школи – стануть важливою ланкою в ланцюгу перебудови їхніх навчальних закладів. Ми ж сподіваємося, що напрацьований цією творчою групою матеріал, який буде поширено серед шкіл України, стане вагомим внеском у наше спільне завдання розбудови нової школи. А Паркінсонові закони викликатимуть у нас іронічні посмішки в спогад про часи, що минули.

Розвиток громадянської культури учнів За допомогою інтернет-форумів

Ганна ЦИМБАЛЕНКО,
представник Віртуального центру «Програми розширення доступу і навчань в інтернеті» (ІАТР) у м. Луганську,

Володимир ЩЕРБАЧЕНКО,
голова Східноукраїнського центру громадських ініціатив «Тотальна акція на підтримку прав людини та демократії», випускник програми «Громадські зв'язки»

Останнім часом в освітньо-виховний процес в Україні активно впроваджуються інформаційні технології. Це відбувається на тлі того, що чимало учнів (суб'єктів освітньої системи) мають ще й інші, додаткові можливості використання новітніх інформаційних технологій для саморозвитку. Існує досить багато інтернет-ресурсів для учнівської молоді, але часом важко визначити ступінь корисності знайденої інформації. Дуже важливо зорієнтувати дітей у пошуках тих інформаційних ресурсів, що можуть бути корисними як їм зокрема, так і суспільству в цілому. Проте ніхто не координує і не спрямовує шукачів таким чином, щоб отримана ними інформація йшла саме для розвитку їхнього інтелекту, громадянської позиції, загальнолюдських якостей. Певною мірою вищевказані ідеї реалізуються Мережею віртуальних центрів за допомогою форуму, що функціонує в рамках мережевого проекту «Віртуальний учнівський консультативний центр». (Мережа віртуальних центрів є складовою «Програми розширення доступу та навчань в Інтернеті» (ІАТР), який фінансується в рамках Акту на підтримку свободи (FSA). ІАТР адмініструється Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) і є проектом Бюро в справах освіти та культури (ECA) Держдепартаменту США).

Форум – це інструмент для спілкування на вебсайті. Повідомлення у форумі мають автора, тему і власне зміст. Для того щоб відправити повідомлення у форум, потрібно заповнити відповідну форму на сайті. Відповідь у форумі може бути подана не в той самий день, коли з'явилося запитання, а значно пізніше. На відміну від чатів, повідомлення, відправлені у форум, можуть зберігатися необмежено довго.

Ідея проекту полягає у створенні в кожному Центрі консультативних рад, до складу яких входять тільки учні. Склад Ради періодично переобирається. Доцільно включати до складу Консультативної ради учнів, які є членами місцевих комітетів шкільного самоврядування. Підвищенню відповідальності членів Ради сприяє те, що списки рад з фотографіями вміщуються на веб-сторінці проекту. Учні, які входять до складу Ради, повинні надавати консультації, поради, рекомендації з тих чи інших питань на сторінках форуму. Відповідний матеріал надається вчителями, учнями, фахівцями з окремих питань (це можуть бути, наприклад, директор міськводоканалу, шкільний лікар тощо).

Модерація – це процес установлення правил спілкування на форумі і їхнього виконання. Модератор визначає правила поведінки в ньому і за потреби модерує його: стежить за тим, щоб дискусія відповідала заданій темі (якщо така є) і встановленим правилам, застосовуючи за необхідності до учасників адміністративні заходи – від попередження порушників правил спілкування до видалення якихось повідомлень або навіть заборони доступу для деяких користувачів.

Форум, про який ідеться, є модерованим. Модератор добирає запитання з різних предметних галузей, користуючись Банком питань, що постійно поповнюється. Для формування Банку питань доцільно відбирати проблемний матеріал, що розширює світогляд учнів, допомагає їм глибше розуміти соціальні механізми розвитку суспільства. Обговорення двох-трьох запропонованих тем триває близько місяця, після чого авторами запитань визначаються кращі, на їхній погляд, відповіді. Звичайно, відповіді на запитання матимуть характер роздумів, пропозицій і не дають 100 % однозначної відповіді. Тому під час проведення оцінки відповіді має враховуватись напрямок думок учнів, підмічатись глибина їхніх роздумів. При визначенні переможця бажано звертати увагу на актуальність, пізнавальність, науковість, достовірність, послідовність, системність і доступність думок, що містяться у відповідях. Про результати своєї участі у форумі, а також про оцінку викладених відповідей учасники можуть дізнатися на окремій вебсторінці проекту. Як проводити оцінювання, кожний центр вирішує самостійно. Деякі центри мають тісний зв'язок з дебат-клубами і використовують технологію дебатів для формування колективної думки щодо відповідей, отриманих на запитання своїх відвідувачів. Інші віддають право визначити «переможця» безпосередньо автору запитання. У будь-якому разі всі з нетерпінням чекають аргументованого визначення кращої відповіді, погоджуючись або не погоджуючись з оцінювачем. Керівниками проекту відмічаються галузі, обговорення тематики яких є найпопулярнішим в учнів. Представник чернігівського Віртуального центру мережі Олександр Мокрогуз провів цікаве дослідження. Він проаналізував зміст питань для обговорення, що складають відповідний Банк, і дійшов висновку, що 46 % присвячені проблемам, пов'язаним із життям школи, країни та світу в контексті демократизації суспільних процесів. 10 % питань стосуються тих чи інших сторін, пов'язаних із захистом особистих прав школярів. 19 % – це питання, що лежать у парадигмі «Я і світ людей, які мене оточують. Я і світ дорослих. Взаємовідносини між однолітками, з дорослими. Ціннісні орієнтації». Проблеми екології зачіпають 6 % питань, виставлених або тих, що будуть виставлені на Форумі учнівських Консультативних рад.

На думку О. Мокрогуза, учнівський форум є певною новацією, що поєднує сучасні комунікативні технології з прагненнями демократизації нашого суспільства. Учнів хвилюють, у першу чергу, питання демократизації школи. Виявляється тенденція отримати відповідь на складні питання взаємовідносин між учнями і вчителями. У запитаннях учні демонструють власну громадянську позицію щодо життя українського суспільства. Інколи учнівські запитання видаються дуже простими, але це тільки на перший погляд. Насправді виховання громадянина починається з відповіді на прості запитання. Водночас учнів хвилюють і глобальні проблеми життя України («Яка політична сила виведе Україну до кращого життя?»). Відповіді учнів дуже щирі й незакомплексовані. Не відчувається заангажованості. Більшість відповідей є аргументованими. Позитивним моментом можна вважати й те, що учні не тільки пишуть власні відповіді, а й читають відповіді інших центрів й інколи полемізують з іншими центрами. Взагалі слід відзначити, що сучасні інформаційні технології сприяють розвитку демократичності у висловленні учнями своїх думок.

Що стосується технічної реалізації проекту,– то спочатку була найпростіша версія форуму, де для подання власної думки достатньо було ввести своє ім'я. Через півроку, після того як усі добре навчилися переглядати повідомлення та давати відповіді за структурою форуму, учасникам проекту запропонували сучаснішу версію форуму. Відтепер, щоб продовжувати свою роботу, відвідувачу треба було пройти реєстрацію. А це вже знайомство з елементами захисту інтелектуальної власності,– питання, що набуло актуальності у наш час. Технічна модернізація форуму надала дітям і дорослим, які беруть участь в обговоренні та викладають нові й нові питання, можливість «бачити» один одного шляхом подання своєї фотографії чи аватару – на вибір – біля кожного свого повідомлення. А невелика анкета в «особистому профілі» дає змогу розповісти про свої інтереси і дізнатися більше про тих, хто бере участь в обговоренні.

Для успішної реалізації проекту «Учнівський консультативний центр» керівництвом Мережі віртуальних центрів було рекомендовано проведення тренінгу для членів Консультативної ради по роботі з форумом. Самі матеріали можуть бути використані, зокрема на уроках інформатики під час вивчення ресурсів інтернету і уроках основ держави і права та інших предметів, де розглядаються питання з громадянської освіти.

Досвід одного з авторів статті, який є головою Східноукраїнського центру громадських ініціатив «Тотальна акція на підтримку прав людини та демократії», свідчить, що співпраця неурядових

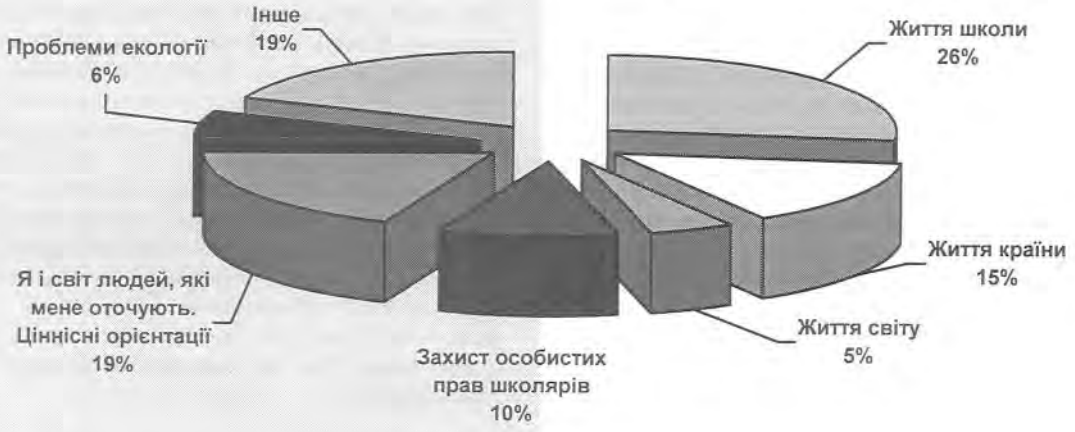

Тематика питань форуму

організацій з Форумом учнівських Консультативних рад може бути досить плідною, особливо у сфері громадянської освіти.

Наша громадська організація Східноукраїнський центр громадських ініціатив «Тотальна акція на підтримку прав людини та демократії» (www.totalaction.iatp.org.ua) зверталася до Форуму учнівських Консультативних рад двічі. Уперше – в серпні 2003 року з питаннями, що стосуються порушення прав дітей в Україні. Ми запропонували до обговорення питання і отримали понад 20 відповідей з Дрогобича, Івано-Франківська, Комсомольська, Луганська, Марганця, Рівного, Чернігова, Ялти. У відповідях діти висловлювали своє ставлення до обговорюваної проблеми, наводили приклади порушень прав дитини, відомі їм із їхньої життєвої практики. Важливо, що молоді учасники Форуму у своїх відповідях пропонували конкретні дії, спрямовані на зменшення кількості порушень прав дитини та запобігання таким порушенням у нашій країні. Експерти нашої організації також мали можливість висловити свій погляд на висловлені дітьми думки. Разом із запитаннями та відповідями дітей ці матеріали були розміщені на Форумі.

Зібрані матеріали як узагальнену думку зацікавлених осіб наша організація використала в дев'ятій європейській конференції, присвяченій проблемі зловживання дітьми, «Міждисциплінарна допомога дітям, які піддані зловживанню» (цей захід відбувся 29–30 серпня 2003 року у Варшаві під егідою Міжнародної організації з профілактики насилля над дітьми та нехтування їх потребами (ISPCAN)).

Іншого разу ми звернулися до Форуму у листопаді 2003 року із питаннями, які допомогли б нам з'ясувати ситуацію щодо використання фізичної праці учнівської молоді в школах нашої країни. З допомогою низки запитань ми хотіли дізнатись, як юні учасники Форуму оцінюють використання фізичної праці дітей у школі (чи вважають діти таку роботу недобровільною, чи вбачають у ній порушення власних прав або, можливо, розглядають її як важливий елемент навчання і виховання). Також ми просили учасників Форуму навести відомі їм приклади використання дитячої праці у навчальних закладах, описати те, як складаються відносини вчителів (адміністрації ВНЗ) та учнів у тому випадку, коли останні відмовляються виконувати певні види робіт.

Друге звернення нашої НУО до Форуму порадувало нас географією та кількістю відповідей. Не гіршою виявилась і якість: молоді люди продемонстрували неабияку обізнаність із нормами українського і міжнародного законодавства. Приємно вразила повнота і обґрунтованість багатьох відповідей. Особливо хочемо відзначити, що чимало учасників Форуму ВІДВЕРТО висловлювалися щодо далеко не однозначної проблеми використання дитячої праці в навчальних закладах та конкретних випадків такого використання у власних школах. Переконаний, що така відвертість молодої людини у висловленні обґрунтованої позиції щодо певної проблеми у власній школі вимагала від дівчини чи юнака значно більших духовних зусиль, аніж публічне розмірковування щодо інших, більш відсторонених проблем (таких, наприклад, як особливості функціонування системи влади у нашій державі).

Надзвичайно приємно було дізнатися, що тема, запропонована нашою НУО для обговорення, викликала навіть дещо більшу реакцію, аніж звичайне обговорення проблеми. Так, учні ЗОШ № 15 м. Рівного провели дебати з обговорюваної теми (за що окрема подяка пані Олені Франчук, без участі якої цей захід був би неможливий).

Після отримання думок молодих учасників Форуму фахівці Східноукраїнського центру громадських ініціатив зробили певний юридичний аналіз проблеми використання примусової праці в навчальних закладах України, який і зараз доступний на Форумі учнівських Консультативних рад. Знов-таки, разом із загальним аналізом проблеми ми висловили своє бачення і щодо проблем, порушених окремими учасниками Форуму.

Використання Форуму виявилось надзвичайно корисним для нашої НУО з професійної точки зору. Витративши лише власний час і не надто багато зусиль, ми змогли оперативно зробити широкий зріз думок молодих людей з усіх куточків України щодо проблеми, яка цікавить нашу НУО (одним з пріоритетів діяльності СЦГІ є сприяння дотриманню права на свободу від примусової праці в розрізі ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основних

свобод). Хоча таке обговорення проблеми на Форумі не можна назвати повноцінним моніторингом, проте реальна свобода висловлювань дала змогу ознайомитись із справді широким колом думок, чіткіше з'ясувати можливі підходи до проблеми, виявити невраховані нюанси. Все це разом допомогло краще спланувати подальшу проектну діяльність нашої організації в справі захисту дотримання права на свободу від примусової праці.

Вірю, що дискутування на Форумі проблеми використання праці неповнолітніх у навчальних закладах принесло користь не лише нашій організації. Участь дітей в обговоренні неодмінно мала залишити позитивний слід у свідомості молодих громадян, принаймні допомогти їм чіткіше визначити власну громадянську позицію з цього питання. Участь учителів в обговоренні пропонованої теми також показує, що й педагоги не лишились байдужими до питання використання у школах дитячої праці. Напевно, серед тих, хто ознайомився з матеріалами Форуму, знайшлися й ті педагоги, які принаймні задумались над необхідністю коригування способів, форм та методів залучення дітей до робіт у власних школах, а також над видами робіт, до яких можна залучати учнів.

Обговорення на Форумі дало й певні наукові результати. Аналіз відповідей дітей та коментарів педагогів був включений мною, поряд з результатами інших досліджень, до обгрунтування науково-практичного проекту «За освіту без рабської праці!» (модельний проект викорінення практики використання примусової праці учнів у державних навчальних закладах України). Дана робота у березні 2004 року була успішно захищена на підсумковій сесії Другого вищого міжнародного курсу прав людини, який реалізовує Гельсінський фонд прав людини (Варшава).

Підсумовуючи опис досвіду нашої співпраці з Форумом учнівських Консультативних рад, відзначу таке: Форум є надзвичайно зручним і корисним інструментом у здійсненні різних аспектів діяльності широкого кола інституцій (навчальних закладів, НУО тощо) та окремих особистостей, чия діяльність пов'язана зі справою громадянського виховання. Форум дозволяє не лише дискутувати з певних проблем, пропагувати ідеї, а й обмінюватись свіжими ідеями, провадити дослідження. Що стосується технічної сторони функціонування Форуму, то наразі видається, що навряд чи можна було щось поліпшити у цій сфері. Очевидно, основним напрямком розвитку Форуму може стати PR-діяльність із пропагування сервісів Форуму та налагодження ділових контактів із ширшим колом потенційних користувачів (зокрема й неурядовими організаціями), які могли б з користю для суспільства та себе використати широке коло можливостей.

Приємно відзначити, що обговорення гострих тем на електронних сторінках Форуму знаходить своє продовження у шкільних акціях. Як приклад можна навести проведення серії заходів, ініційованих членами Учнівської ради віртуального центру м. Рівного (бесіди з учнями молодших класів, конкурси екологічного плакату і на краще звернення до громадян міста із закликом зробити рідне місто ще чистішим) після бурхливого обговорення питання «Як назавжди знищити смітник біля школи?», поставленого вчителем СШ № 5 м. Луганська.

Даний проект може також сприяти вчителям у справі професійної орієнтації учнів (особливо старшокласників). Крім того, з'являється можливість більш зацікавлено і поглиблено вивчати шкільні предмети, зокрема через написання невеликих реферативних дослідницьких робіт.

Запрошуємо до співпраці всіх, для кого є цікавим наш досвід!

Потрапити на форум мережевого проекту «Віртуальний учнівський консультативний центр» можна з головної сторінки веб-сайту *http://cen.iatp.org.ua* Мережі віртуальних центрів програми «Розширення доступу і навчань в інтернеті (IATP)», посилання «Форум Учнівських Рад» або за адресою *http://cen.iatp.org.ua/virtual/job/new_boardua/index.php*.

Наша спільна справа

Віктор КАНЧУРА, Валентина КОШОВА,
Марія РУДЯК, Ольга ЖУРБА,
Зоя ПУХА, Ніна СОКИРКО,
учасники Літнього інституту
з громадянської освіти у м. Кременчуці

«Вам ніколи не вдасться створити мудреців,
якщо вбиватимете в дітях пустунів».
Ж.-Ж. Руссо

Ще за часів Просвітництва французький мислитель Ж.-Ж. Руссо звертав увагу на необхідність збереження і розвитку індивідуальності дитини. Разом з тим зверталась увага на необхідність педагогічного впливу, розвиток особистості з боку сім'ї, громади, держави, загальнолюдських цінностей. Кожна людина є включеною в різні соціальні групи, а відтак взаємовплив людини і соціальних груп формує систему соціальних стосунків у сім'ї, колективі.

Наша група «Партнери в освіті – літні семінари» під час спільної праці дійшла висновку, що ми можемо сприяти становленню громадянської свідомості учнів, батьків, громади, своїх колективів. Ми вважаємо, що вплинути на становлення громадянської свідомості учнів можна завдяки таким видам діяльності: організація пізнавальної діяльності через створення системи уроків, які формують громадянську свідомість учнів (спецкурси «Ми – громадяни України» тощо), включення елементів громадянської освіти у викладання шкільних предметів, організація системи позакласних та позашкільних заходів, які впливатимуть на формування свідомості учня.

Особливу роль має відіграти залучення школярів до створення моделі учнівського самоуправління в окремих міні- чи макрогрупах. Метою цих заходів є формування в учнів відчуття причетності до всього, що відбувається в міні- чи макрогрупі, класі, навчальному закладі, країні, світі.

Реалізація цієї мети можлива за умови залучення дітей до діяльності в дитячих організаціях різних напрямів, а особливо до самостійного створення власних організацій для реалізації своїх інтересів. Це дає змогу навчити дітей практично реалізувати свій потенціал та свої інтереси в рамках загальноприйнятих соціальних норм.

Необхідною умовою в формуванні громадянської свідомості в усьому суспільстві є формування громадянської свідомості у батьків. У традиціях українського національного виховання головна роль відводиться сім'ї. Підтвердженням цього є ряд висловлювань народної мудрості: «Яка хата – такий тин, який батько – такий син», «Яблуко від яблуні далеко не падає». Але нині вплив батьківської громади значно зменшився. Тому для активізації діяльності батьківської громадськості можливе створення та використання існуючих моделей «Школа–родина». Важливим напрямом діяльності з формування життєвих навичок є залучення батьків до організації гурткової роботи в навчальному закладі. Наприклад: захоплення когось із батьків можна використати для створення гуртків для учнів (авто, комп'ютери, туризм...).

Збереження звичаїв і традицій свого народу неможливе без знання своїх родинних коренів, адже кожна маленька батьківщина є складовою великої Батьківщини. Ми пропонуємо використовувати в дитячому колективі пошукову, творчу діяльність, яка перш за все повинна базуватись на відтворенні свого родинного дерева, пізнанні родинних коренів, котрі можна реалізувати через організацію проведення шкільних фестивалів, родинні реліквії, літописи, проведення Днів сім'ї, фотовиставок.

В поглибленні педагогічних знань батьків важливу роль можуть відіграти «Сімейні клуби», на засіданнях яких розглядаються різні способи і методи впливу виховання на дітей, вирішення конфліктів та інше.

Дитина, як і дорослі, включена в цілу систему мікро- і макроколективів. Вона повинна вміти відстоювати права і виконувати обов'язки як член того чи іншого соціуму. Для цього вона має бути підготовлена психологічно, мати певну правову

підготовку і практичні навички. З цією метою група пропонує для використання такі форми діяльності: створення законів «Милосердя», проведення екологічних акцій, благодійних ярмарків, шефство над пам'ятками культури та історії, поширення правових знань, зустрічі з цікавими людьми, представниками місцевого самоврядування, реалізація учнівських проектів, співпраця з громадськими організаціями, використання «фондів випускників».

Але це можливо лише за наявності висококваліфікованого педагогічного працівника. Тому педагогічному колективу слід передбачити певні заходи для формування громадянської свідомості вчителів.

Стосовно педагогічного колективу можна використати різні форми і методи роботи: проектування моделі «Громадянська освіта – спільна справа: адміністрація–вчитель–учень», проведення спільних навчальних тренінгів, дебатів, круглих столів, підготовка медіаторів, розробка вчителями програм, які б включали інтеграцію елементів громадянської освіти в певний навчальний предмет.

Отже, громадянська освіта, яка реалізує виховання активного свідомого громадянина країни,– це справа, до якої залучені всі громадяни.

Вона забезпечує взаємовиховання, формування спеціальних громадянських знань, умінь і навичок, задоволення особистих та суспільних інтересів.

Обізнаність із законодавчими аспектами реєстрації громадських організацій і їх діяльністю в Україні — крок до творчої і господарської активності громадян

Інна ВІЛЛЕР (КОЗАК)
вчитель англійської мови,
випускниця програми «ТЕА-1999», волонтер і консультант з TESOL при Міжнародній громадській організації YWAM у Тернопільській області

Тренінг «Реєстрація громадських організацій», влаштований Львівським представництвом Американських рад з міжнародної освіти, який відбувся 24 квітня 2004 року в м. Львові, увійшов в історію діяльності Американських рад подією, що сприяла законодавчій обізнаності випускників освітніх програм як громадян України із засадами діяльності «третього сектору», що сприяє формуванню відкритого громадянського суспільства.

Лідери і представники недержавних і неприбуткових організацій з різних галузей – освіта, політика і право, журналістика, екологія, бізнес і т. д. – поділилися з учасниками семінару досвідом роботи, починаючи з питання реєстрації об'єднання громадян (порядок легалізації, дотримання вимог та офіційних положень про НГО відповідно до закону України, створення осередків і заснування організації, керівний склад та членство, джерела фінансування, які необхідно мати для реалізації проектів) – і закінчуючи розповідями про свої проекти, спрямовані на виконання конкретних завдань, що є шляхом досягнення загальної мети тієї чи іншої організації.

Надзвичайно цікаво було взяти участь у дебатах із запрошеними юристами – Степаном Кузівом (Реєстраційна палата Львівської міської ради), Тарасом Бойковичем (голова громадської організації «Політика і право», м. Львів), Олегом Процаком (НГО «Центр освітньої політики», м. Львів).

По-перше, склалося враження, що ці люди дійсно є майстрами своєї справи. По-друге, їм це вдається через те, що вони щиро вболівають за законодавчу захищеність громадян України. Так, Степан Кузів просто і доступно розповів слухачам про категорії громадських організацій, Статут НГО, порядок підзвітності НГО, припинення діяльності НГО у разі потреби, використання благодійних фондів як джерела фінансування НГО; назвав причини, які можуть спричинити відмову у реєстрації НГО.

Тарас Бойкович на основі власного досвіду роботи у сфері політико-правової просвітницької діяльності зазначив, що основна проблема НГО – це фінансування. «Виживають» громадські організації чи то за рахунок членських внесків, чи то за рахунок грантових проектів. І що, на жаль, в Україні практично відсутня благочинна діяльність. Лише за останні два роки спостерігається зростання благочинних внесків в Україні. Наголошувалося на необхідності того, щоб діяльність НГО була прозорою перед державою і громадськістю навіть у питаннях сплати податку. Інакше існування НГО можуть заборонити.

Олег Процак багато чого відкрив для учасників семінару. Так, наприклад, він підкреслив, що громадянам, об'єднаним спільними інтересами та метою і зареєстрованим як НГО, набагато легше

лобіювати свої громадські й соціальні інтереси та інтереси інших членів суспільства. Адже НГО стає юридичною особою від дня її реєстрації, а отже, її діяльність не суперечить чинному законодавству і має потужніший ефект та вплив при відстоюванні інтересів громадян через ЗМІ, депутатів, фонди, аніж фізична особа.

Пан Олег також повідомив, які проекти було здійснено в НГО «Центр освітньої політики» у м. Львові, діяльність якої спрямована на визначення проблем в освіті, а також на керування освітою, контролювання освітніх органів через громадськість. «Центр освітньої політики» став справжнім консультативним і ресурсним центром в наданні допомоги Управлінню освіти, а також іншим державним структурам, які можуть користуватися технічним обладнанням у Центрі.

Досить переконливим прикладом своєрідного освітянського об'єднання громадян став незалежний Регіональний центр тестових технологій фонду «Відродження» м. Львова (директор Павло Хобзей). Олег Процак гідно презентував ідею створення центру незалежного тестування. Центр покликаний забезпечити об'єктивність оцінювання знань учнів після закінчення загальноосвітньої школи, тобто бути одним із «запобіжних» засобів від підкупу і розголошення інформації про тестові завдання. Чим не добра справа? Чим не спосіб захистити права, інтереси громадян (учнів та їхніх батьків, а також майбутній потенціал України), відстояти справедливість і в нашій державі, зокрема в галузі освіти?

Поділилася досвідом роботи у Всеукраїнській асоціації викладачів історії і суспільних дисциплін «Нова Доба» Ольга Слєпухіна із ЗСШ № 65 м. Львова. Вона презентувала Статут асоціації, який був розповсюджений серед учасників семінару, а також проспект, у якому зазначені назва, принципи, напрямки діяльності членів «Нової Доби». Великим досягненням Асоціації стало створення і видання шкільного підручника з громадянознавства для старших класів.

Проте, як зазначалось на семінарі, в Україні бракує громадських об'єднань серед освітян, і це чи не найменш активний прошарок громадян. Підбадьорює те, що в Україні вже існує близько 20 тисяч НГО і їхня кількість зростає.

Військові говорять про себе: «Є така професія – захищати Батьківщину». Ми ж про себе, як мирних громадян, можемо сказати: «Є таке покликання – всім серцем любити свою Батьківщину, свій народ,

як братів і сестер». І байдуже, хто ти за професією, головне – мати бажання і робити все, що залежить від тебе, аби твоя країна стала процвітаючою і щасливою. Тому важливо знаходити однодумців у своїх спільнотах і об'єднуватись, щоб відбувалися позитивні зміни. Адже благоустрій в оселі залежить від самих господарів. І, як показав семінар, ніхто, крім нас самих, громадян України, не принесе змін на краще, якщо ми залишатимемося осторонь, покладаючись лише на державу.

Микола Пех, випускник програми FLEX, член представництва Європейського молодіжного парламенту України у Львівській області, наголосив, що на відміну від політичних партій, кінцевою метою яких є прихід до влади,– неурядові громадські організації утворюються на користь суспільства, задля вирішення проблем громадян, але НГО не претендують на владу.

Тобто самі громадяни активізуються та об'єднуються для наведення порядку в своєму селі, місті, на вулиці, на робочих місцях тощо. Українське законодавство *вже* передбачає, схвалює і надає громадянам широке поле для їх творчої громадської діяльності й активної позиції.

Я особисто багато почерпнула із цього заходу. Щира подяка всім, хто поділився своїм досвідом роботи в НГО під час тренінгу, і, звичайно ж, безпосереднім організаторам семінару Галині Корінь та Ірині Чуян, асистентам програм львівського ACCELS. Як завжди, на семінарі панували гостинність, привітність, затишна атмосфера і доброзичливість.

ОГОЛОШЕННЯ

про конкурс освітніх мінігрантів «Педагогічні інновації» Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні

З метою підтримки поширення сучасних освітніх методик та підходів і втілення досвіду випускників програм Держдепартаменту США Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні продовжує конкурс освітніх мінігрантів «Педагогічні інновації».

З 20 грудня 2004 року по 10 вересня 2005 року розглядатимуться запити від педагогічних колективів на підтримку проведення тренінгів та семінарів, що мають на меті практичне застосування освітніх інноваційних технологій у середній школі.

Підтримка від Посольства США надаватиметься у вигляді гранту для українського тренера на покриття витрат на його подорож, проживання і харчування протягом проведення тренінгу.

Розглядатимуться заяви від педагогічних колективів, які представляють щонайменше 5 шкіл міста/району/області, на запрошення на свій семінар випускника однієї з програм Держдепартаменту США як доповідача/тренера.

Описи тренінгів, що отримали підтримку Відділу преси, освіти та культури у 2004 році можна знайти на веб-сторінці http://visnyk.iatp.org.ua у розділі Розробки/Тренінги.

Ось приклади деяких тренінгів, що надійшли на адресу Вісника програм шкільних обмінів:

Тетяна Лужецька,
викладач Київських державних курсів іноземних мов «Інтерлінгва»
e-mail: luzhetska@yahoo.com

1. **Team spirit.** Використання принципів кооперативного навчання для підвищення ефективності групової роботи в класі. Тренінг для викладачів англійської мови навчальних закладів різного типу (3 год.).
2. **New Year's – Topic Online.** Розвиток умінь говоріння, аудіювання, читання та письма з використанням матеріалів Internet на уроці англійської мови. Тренінг для викладачів англійської мови навчальних закладів різного типу (2 год.).
3. **Граматика через спілкування «Communicate Grammar».** Тренінг для викладачів англійської мови навчальних закладів різного типу (3 год.).

Наталя Вукіна,
вчитель-методист ССЗОШ № 162 м. Харкова, голова Харківської асоціації вчителів «Освіта за демократію», випускниця програми «Партнери в освіті».
Тел.: р. (057) 772-41-73, д. (057) 372-61-85, e-mail: vukina@iatp.ua

Критичне мислення – модель для навчання та виховання громадян суспільства майбутнього

Тренінг для вчителів суспільних дисциплін, керівників методичних об'єднань, заступників директорів з науково-методичної та виховної роботи, студентів ВНЗ (14 год.).

Лариса Середяк, Ольга Янушевич,
тренери Благодійної організації «Вчителі за демократію та партнерство».
Тел.: р. (0322) 39-21-06, д. (0322) 38-26-18, e-mail: oles@polynet.lviv.ua, olga_yanushevych@mail.ru

Вироблення навичок демократичних відносин у колективі школи

Тренінг для директорів шкіл, ліцеїв, гімназій, заступників директорів, інспекторів відділів та управлінь освіти, працівників методичних служб (13 год.).

Лариса Середяк, Лілія Левкевич,
тренери Благодійної організації «Вчителі за демократію та партнерство»
Тел.: р. (0322) 39-21-06, д. (0322) 38-26-18, e-mail: oles@polynet.lviv.ua, levkevych@loe.lviv.ua

Створення демократичного середовища на уроці – умова підвищення мотивації до навчання

Навчальний семінар для педагогічних працівників, педагогів-організаторів, класних керівників (14 год.).

Олександр Войтенко,
тренер Всеукраїнської асоціації вчителів історії і суспільствознавчих дисциплін «Нова Доба».
Тел.: (050) 598-05-98, e-mail: svoitenko@mail.ru

Робота з візуальними джерелами інформації на уроках історії як засіб розвитку пізнавальних здібностей та критичного мислення учнів

Тренінг для вчителів суспільствознавчих дисциплін (14 год.).

Анатолій Ковтонюк,
випускник програми «Партнери в освіті».
Тел.: р. (0412) 42-06-41; e-mail: akovt@iatp.org.ua

Завдання, зміст та форми роботи заступника директора школи в контексті громадянського виховання

Тренінг для заступників директорів шкіл (13 год.).

Олена Богданова,
викладач Києво-Могилянського колегіуму, Методичний центр з досліджень та розробки новітніх методологій та технологій у навчально-виховному процесі Києво-Могилянського колегіуму.
Тел.: (044) 547-13-90; тел./факс: 547-12-20; e-mail: lena@kiev-page.com.ua

Використання методології критичного мислення на уроках історії та правознавства

Семінар-тренінг для вчителів історії та правознавства з використання методології критичного мислення та інтерактивних технологій на уроках історії та правознавства (13 год.).

Валентина Смаль,
доцент кафедри географії НДПУ ім. Миколи Гоголя, випускниця програми JFDP, тренер творчого центру «Каунтерпарт».
Тел.: р. (04631) 2-45-20; e-mail: vivosmal@mail.ru, smal_valya@hotmail.com

Нові технології навчання в шкільному курсі географії

Тренінг для вчителів географії, керівників методичних центрів та об'єднань, заступників директорів з наукової роботи.

Лариса Середяк, Ольга Янушевич,
тренери Благодійної організації «Вчителі за демократію та партнерство».
Тел.: р. (0322) 39-21-06, д. (0322) 38-26-18, e-mail: oles@polynet.lviv.ua, olga_yanushevych@mail.ru

Використання інтерактивних технологій в управлінській діяльності

Тренінг для директорів та заступників директорів шкіл (13 год.).

Валерій Шторлін,
викладач Києво-Могилянського колегіуму, Методичний центр з досліджень та розробки новітніх методологій та технологій в навчально-виховному процесі Києво-Могилянського колегіуму.
Тел.: (044) 547-13-90; тел./факс: 547-12-20; e-mail: lena@kiev-page.com.ua

Використання методології критичного мислення на уроках зарубіжної літератури

Семінар-тренінг для вчителів зарубіжної літератури з використанням методології критичного мислення та інтерактивних стратегій навчання.

Олена Тарасова,
Методичний центр з досліджень та розробки новітніх методологій та технологій в навчально-виховному процесі Києво-Могилянського колегіуму.
Тел.: (044) 547-13-90; тел./факс: 547-12-20; e-mail: lena@kiev-page.com.ua

Використання методології критичного мислення на уроках англійської мови

Семінар-тренінг для вчителів англійської мови з використання методології критичного мислення та інтерактивних технологій на уроках англійської мови (14 год.).

Після того як ви визначилися, який саме тренінг хотіли б організувати для вашої педагогічної громади й узгодили з тренером зміст тренінгу й дату його проведення, будь ласка, заповніть анкети запиту. Запит має бути оформлений за встановленим форматом, містити опис події і погодження від тренера. Форми запиту можна отримати, звернувшись на електронну адресу visnyk@iatp.org.ua або на сайті Посольства США в Україні: http://www.usembassy.kiev.ua/assistance_innovations-grant_ukr.html.

Докладніші консультації можна отримати у Відділі преси, освіти та культури Посольства США в Україні за тел.: (044) 490-4026, 490-4116 (п. Наталія Єремєєва).

Запит про фінансування подається на розгляд за півтора місяця до події на адресу Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні (04050, Київ, вул. Глибочицька, 4, Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні, до уваги п. Наталії Єремєєвої) або електронною поштою на адресу: visnyk@iatp.org.ua

Дискусії за круглим столом: деякі зауваги

Олег ПРОЦАК,
Центр освітньої політики, м. Львів

Істина народжується у суперечці, вважав Сократ. Упродовж тисячоліть люди придумали багато способів сперечатися, шукаючи істину. Дебати, віче, слухання, перемовини... Завдяки їм інколи вдавалося мирним шляхом розв'язувати серйозні конфлікти, уникаючи кровопролиття.

Радянська ера внесла у нашу з вами буденність нові терміни – збори, наради, засідання. Поступово всі ми звикли, що будь-яке зібрання, на якому присутнє керівництво,– це марне гаяння часу, нудне й неефективне заняття. Сприяли такому підходу як добровільно-примусовий характер участі, так і нецікавий спосіб проведення подібних заходів. Про конструктивний діалог, дискусію чи суперечку, з якої мала б народитися істина, здебільшого взагалі не йшлося.

Не так давно увійшли в суспільне життя в Україні нові терміни: мозковий штурм, круглий стіл, громадські слухання, фокус-група. Однак ще й досі люди, яких запросили до участі у семінарі чи тренінгу, нерідко запитують в організаторів, чи саме тут відбуватимуться збори або нарада... Наше суспільство якось досить легко звикло до нових термінів, навіть з незвичним звучанням, не надто замислюючись над їхнім змістом, вважаючи, що це просто чергова зміна вивіски. Але ж ці терміни не просто символізують прихід моди на все західне. До 90-х років вони не були популярними не тому, що ми не знали англійської мови і не надто часто контактували з представниками «капіталістичного Заходу». Просто їм не було місця для застосування у старій радянській системі стосунків між владою та суспільством. Істину доводили до нашого відома згори, а ініціативи знизу, м'яко кажучи, не толерували.

Однак поступово ми все-таки рухаємося вперед. Сьогодні вже йдеться про перехід від індустріального суспільства до інформаційного, у якому найбільша цінність – знання. Отож, зміни не можуть оминути й систему освіти. Змінюються погляди на систему освіти. Її вже не вважають просто окремою сферою, а визнають, що освіта – це база суспільного розвитку. Нові підходи до парадигми освіти потребують модернізації її змісту, запровадження нових форм, зрештою, реформи в системі управління.

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні задекларовано перехід від державної до державно-громадської системи управління освітою. Це означає, що зростає вага у формуванні та реалізації освітньої політики безпосередніх споживачів освітніх послуг – учнів, батьків, працедавців, місцевих громад. Постає нагальна потреба у запровадженні ефективних механізмів громадської участі та організації конструктивного суспільного діалогу.

Механізми та форми такого діалогу залежать від багатьох чинників – мети, завдань, учасників, очікуваних результатів, наявних ресурсів тощо. У цій статті розглянемо досить поширений та, на перший погляд, відомий усім метод – дискусію у формі «круглого столу». Почнемо з визначення:

Круглий стіл – форма публічного обговорення тих чи інших питань, якій притаманні певний порядок і черговість висловлювань його учасників, а також рівні права і позиції всіх присутніх. Учасники такого обговорення здебільшого сидять за столом, що має округлу форму, звідси й назва.

З історії всім нам відомий круглий стіл, за яким збиралися лицарі короля Артура. Є й «свіжіші» приклади. Перемовини за круглим столом, які проходили з 6 лютого до 4 квітня 1989 року у Варшаві, змінили шлях розвитку наших західних сусідів – поляків. За стіл переговорів сіли керівники комуністичної Польщі та опозиційної профспілки «Солідарність». Як наслідок, Польща ступила на шлях демократичного розвитку, який привів її нещодавно до членства в Європейському Союзі. Це яскравий приклад ситуації, коли конструктивна суперечка запобігла збройному конфлікту.

Круглий стіл – це простіша і м'якша форма обговорення, ніж дискусія, дебати, мозковий штурм, диспут чи такі складніші форми, як громадські слухання, громадська експертиза, проблемний семінар тощо. Проводити його можна у різних ситуаціях і з різною метою: коли назріває якась проблема, для генерації нових ідей, обговорення існуючих, щоб підбити підсумки, після якогось заходу. Круглі столи ефективні на різних стадіях розв'язання проблеми – як на етапі ідентифікації, так і під час пошуку компромісних рішень. Застосовують таку форму роботи і в низці заходів для ЗМІ, як-от прес-конференція, прес-брифінг, прес-ланч тощо.

Суттєво відрізняється круглий стіл від інших форм суспільного діалогу підбором учасників. У визначенні наголошується, що всі учасники мають рівні права й позиції. За круглим столом немає керівників і підлеглих, лекторів і слухачів. Всіх присутніх вважають експертами з проблеми, яку обговорюють. Запрошених умовно можна поділити на дві групи:

– осіб, які ознайомлені з проблемою;
– осіб, яких ця проблема стосується безпосередньо.

Кого запрошувати на круглі столи з питань освіти? Просто сядьте і складіть список кандидатів у ці дві групи. Безумовно, до нього потраплять учителі, місцева влада, батьки. Залежно від специфіки теми, яку розглядають, до участі можна запросити представників бізнесу, церкви, соціальних служб, правоохоронних органів тощо. Головне, щоб ці люди були компетентні, мали власну чітку позицію і бажання відкрито висловити її.

У жодному разі, обираючи потенційних учасників, не можна замикатися на представниках вузького професійного кола. Тоді дискусія нагадуватиме переливання «з пустого в порожнє», а її результати можна заздалегідь спрогнозувати. Фахівці

рекомендують до розгляду специфічних тем, у тому числі в сфері освіти, запрошувати принаймні 30 % людей з-поза професійного середовища. Ці особи мають свіжий погляд на проблему і нерідко можуть запропонувати нестандартні шляхи її розв'язання. Крім цього, не треба забувати, що освіта – це послуга, яка має своїх споживачів. Тож саме споживачі повинні сказати вагоме слово у формуванні освітньої політики на різних рівнях.

Підготовка круглого столу охоплює такі етапи:

Вибір теми

Від вдало обраної теми значною мірою залежить успіх усього заходу. Передусім тема має бути цікава й актуальна. Не можна обирати надто загальних і глобальних тем. Вже на цьому етапі слід визначитися, які цілі стоять перед нами і що ми очікуємо отримати в результаті обговорення.

Ретельний добір питань для обговорення

Щоб скерувати дискусію у правильне русло і не виходити за встановлені межі, слід розбити тему обговорення на кілька конкретних питань. Їх не має бути багато – не більше 4–5. Це спростить організаторам розробку програми круглого столу, полегшить роботу ведучому, зробить дискусію чіткою та структурованою і націлить учасників на досягнення очікуваних результатів.

Розробка сценарію, правил проведення

Коли йдеться про проведення круглого столу, розрізняють два типи сценаріїв – організаційний і тематичний. В організаційному сценарії визначають послідовність подій під час заходу, черговість і тривалість виступів (регламент).

У тематичному сценарії окреслюють варіанти розгортання теми, прогнозують можливі дискусії, зацікавленість, активність або пасивність учасників. Якісна підготовка тематичного сценарію зробить дискусію змістовною і плідною.

Вибір приміщення

Річ банальна, але важлива. Передусім у приміщенні має бути головний атрибут зібрання – круглий стіл. Йдеться не обов'язково про круглу форму стола, просто треба, щоб він мав замкнений контур, а учасники мали змогу бачити один одного під час дискусії.

Приміщення має бути достатньо просторе, площею не менше 45–50 м^2, з високою стелею та добрим освітленням.

Встановлення дати і тривалості

Дата проведення заходу залежить від планів організаторів та можливостей потенційних учасників. Тривалість круглого столу не має перевищувати 1,5–2 годин. Краще проводити його до обіду, коли люди ще не втомлені. Звісно, якщо таку можливість дає робочий графік учасників.

Невелика тривалість круглого столу дає організаторам дві суттєві переваги. По-перше, є можливість запросити фахівців, які не завжди можуть виділити багато часу зі свого робочого графіка. По-друге, такий формат значно дешевший. Адже не потрібно коштів на харчування учасників, ночівлю в готелі. Всі витрати – це телефонний зв'язок, пошта, тиражування роздаткових матеріалів, мінеральна вода, кава і щось до кави.

Запрошення учасників

Учасників слід запросити заздалегідь, принаймні за 15–20 днів до проведення круглого столу. Кожному бажано підготувати інформаційний пакет, до якого входитиме програма і регламент заходу, вихідна інформація з проблематики, яку обговорюватимуть, тези виступів основних доповідачів і проект підсумкового документа. У запрошеннях слід чітко вказати мету заходу й очікувані результати. Не забудьте також зазначити, в якій ролі ви хотіли б бачити ту чи іншу особу.

Щоб дискусія була продуктивною і не вийшла за часові рамки, кількість учасників круглого столу слід обмежити до 20–25 осіб. Не забуваймо, що всі вони мають рівні права і варті уваги позиції.

Однак, підбираючи учасників, слід відразу передбачити для них певні ролі. Тут ідеться про ролі в соціальному і певною мірою ігровому плані. У будь-якій дискусії хтось виступає в ролі «провокатора», «опонента», хтось вдає, що не все розуміє. Позиція учасників може відображати зацікавлення тим чи тим питанням, вона може бути конструктивною і деструктивною. Упродовж дискусії цілком можливо змінити свою позицію, оголошуючи про це іншим учасникам або й ні. Саме ці моменти слід враховувати організаторам круглого столу при розробці тематичного сценарію.

Варто виокремити дві специфічні ролі учасників круглого столу – роль ведучого, про якого йтиметься нижче, і роль «експерта». З експертами організатори мають почати працювати раніше, ніж з усіма іншими. Саме експерти мають задати тон дискусії, представивши свої позиції із запропонованих організаторами питань. Це й будуть ті ключові доповіді, тези яких слід розіслати разом із запрошеннями.

Організатори мають подбати, щоб позиції експертів не були однаковими, але й не виключали одна одну. Саме тоді можна сподіватися на досягнення компромісного розв'язку.

Підготовка роздаткових матеріалів

Для всіх учасників треба підготувати такий же набір матеріалів, який було надіслано їм разом із запрошеннями. Не варто шкодувати паперу, адже, як показує досвід, далеко не всі приносять із собою заздалегідь одержані матеріали.

Додатково варто підготувати детальнішу інформацію про проблему, яка розглядатиметься, та різні підходи до її розв'язання. Щоб зекономити кошти на тиражування, частину матеріалів можна оформити у вигляді інформаційного стенду.

Підготовка ведучого

Ведучий відіграє особливу роль. Саме від його майстерності залежить конструктивність дискусії і досягнення очікуваних результатів. Знову ж таки варто пам'ятати, що всі учасники круглого столу рівні між собою. І ведучий також. Щоб окреслити коло обов'язків цієї особи, застосовують термін «модерація». Достатньо навести перелік значень перекладу цього слова, щоб зрозуміти, про що йдеться.

Moderate (англ.) – особа, що дотримується поміркованих поглядів; спокійний; витриманий; такий, що уникає крайнощів; стримувати, пом'якшувати...

Модератор має поводитись виважено. Важливо, щоб ця людина була глибоко ознайомлена з предметом обговорення. Однак треба зважати, щоб

модератор не заглибився в обговорення деталей, які виходять за рамки інтересу інших учасників. Будучи в курсі предмета і зібравши за круглим столом прихильників різних, інколи протилежних поглядів, модератор має зберігати нейтральність. Його завдання – стежити за дотриманням регламенту, згладжувати конфлікти, скеровувати хід дискусії у належне русло.

Регламент круглого столу має бути такий, щоб усі присутні мали змогу висловитися. Достатньо часу треба залишити на дискусію і обговорення підсумкового документа. Скільки саме – залежить від кількості питань, винесених на розгляд, і числа учасників. Загальноприйняте правило – для ключових виступів варто виділяти 10–15 хв., для всіх інших – 3–5 хв. В цілому організаційний сценарій круглого столу може мати такий зміст:

- відкриття, представлення організаторів та учасників;
- вступне слово ведучого, який має окреслити мету і завдання заходу, очікувані результати, оголосити регламент і засади дискусії;
- виступи експертів (інформаційні повідомлення);
- обговорення;
- закриття;
- неофіційна частина (кава).

Під час вступного слова ведучий має погодити запропонований регламент зустрічі з учасниками; якщо є інші пропозиції, слід постаратись врахувати їх.

Виступи всіх учасників, у тому числі запитання і відповіді на них, треба протоколювати. Яким способом це робити, залежить від технічних можливостей організаторів. Звісно, найкраще записати дискусію на цифровий диктофон, а потім перевести звуковий файл у текстовий. Але для більшості з нас це все ще майбутнє, сподіваюсь не таке вже й далеке.

У своїй практиці ми перепробували різні способи. Оптимальним, як завжди, вийшов комбінований варіант. Ключові виступи і хід обговорення варто записати на магнітний носій, якщо немає цифрового, а запитання і відповіді нотувати на папері. Завдяки цьому можна буде повністю відновити стенограму круглого столу, не упустивши важливих моментів.

За результатами круглого столу треба підготувати кілька документів. Це *стенограма*, про яку ми вже згадували. Її корисність не лише у відображенні змісту дискусії, а й структури круглого столу, роботи модератора. Для організаторів – це добрий матеріал для підготовки інших продуктів круглого столу – *аналітичного звіту* чи *публікації*. Ці документи потребують серйозної підготовки і певних часових затрат. Однак саме вони є тим продуктом, зміст якого може впливати на формування чи реалізацію політики.

Звісно, підготувати аналітичний звіт під час круглого столу неможливо. За підсумками обговорення можна було б схвалити проект документа, вказавши, що треба змінити чи доробити. Але в такому разі сам проект слід було б розіслати потенційним учасникам для ознайомлення ще разом із запрошеннями. Така ситуація може виникнути, коли круглий стіл проходить на стадії пошуку шляхів розв'язання проблеми.

Якщо ж мета круглого столу – ідентифікація проблеми, то підсумковим документом може стати *резолюція*, *меморандум* чи *звернення*, яке підпишуть всі учасники. Такі документи привертають увагу до проблеми і спонукають зацікавлені сторони до пошуків шляхів ефективного розв'язання.

Круглий стіл дає ще й результати, які не піддаються чіткому вимірюванню, але не менш важливі. Організатори круглого столу ознайомляться зі спектром думок з проблематики, яку вони досліджують, одержать корисний матеріал для публікацій у ЗМІ та подальшої аналітичної і експертної роботи. Учасники, завдяки взаємному обговоренню, мають змогу по-новому поглянути на проблему, в іншому контексті побачити її масштаб. Участь у круглому столі для них є доброю нагодою публічно представити свою позицію і сподіватися на лобіювання власних інтересів.

За сприяння Відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні

ВІСНИК програм шкільних обмінів

ВІСНИК | НОВИНИ | ВИПУСКНИКИ | РОЗРОБКИ | ІНФОРМАЦІЯ | ФОРУМ

Олена Франчук
Помаранчова революція

Шановні друзі!Закликаю вас до обміну новинами з регіонів через нашу розсилку! В Рівному сьогодні відбулося засідання директорів шкіл, на якому прийнято постанову про підтримку Віктора Ющенка як обраного народом президента. Заняття в школах не відмінено, бо батькам немає де подіти дітей. Тим учителям, що в робочий час хочуть йти на мітинг, буде готуватись заміна. Сьогодні ж відбулося засідання обласної ради депутатів, на якому було прийнято постанову на підтримку Віктора Ющенка. Поки тривало засідання, під будинком обласної ради стояли мітингуючі. А зараз у Рівному продовжується мітинг, виступають з концертом місцеві співаки.
Тримаймося разом! Сповіщайте про новини в регіонах – це ВЕЛИКА підтримка всім нам! Інтернет дає змогу ЗНАТИ!! З повагою і побажаннями нам всім миру і злагоди Олена Франчук.

Лариса Середяк
Віримо у перемогу В. Ющенка

Львів'яни щиро вірять у перемогу В. Ющенка. Ми працювали і далі будемо невтомно працювати над питаннями формування громадянського суспільства та просвітництва наших громадян.

Олена Франчук
ASP підписка

Шановні друзі! Підписавшись на лист розсилки інформації та листування з колегами в Україні, ви ніколи не будете почуватися самотніми в своїх пошуках інновацій, запровадження педагогічного досвіду, поширення освітньої інформації. А зараз ви можете через листи колег прочитати правду з перших рук про події в регіонах. Для включення вашої адреси до листа розсилки «Асоціації шкіл-партнерів» – мережі регіональних ініціативних груп випускників освітніх програм, надішліть лист-повідомлення на адміністратора підписки Анатолія Ковтонюка, akovt@iatp.org.ua.
До зустрічі. І хай нам вистачить сили та терпіння вистояти в цей складний для країни час.
Слава Україні та її народу!! Олена Франчук, голова правління «Асоціації шкіл-партнерів».

Ольга Янушевич
Напиши листа на Схід

Колектив Львівського економічного ліцею щиро вірить у нашу перемогу. Багато з наших зараз у Києві на Майдані. Інші беруть участь в акціях громадянської непокори у Львові. Дуже стурбовані подіями у Северодонецьку. Звертаємось до жителів південного та східного регіонів з листом:
Дорогі українці! У час національно-визвольного піднесення, у час, коли кожен стоїть перед вибором «бути чи не бути», коли йдеться про свідому позицію на користь демократії, дуже важливо, щоб ми всі разом і кожен зокрема почували себе єдиним цілим, однією багатонаціональною родиною. Прикро, що на Сході України з уст можновладців лунають сепаратистські заклики. Ми, працівники Львівського економічного ліцею, глибоко переживаємо, перейнаємося за долю цілісної України, за мир, спокій та майбутнє дітей. У нас, навпаки, руками молоді виготовлена символічна дорога, що об'єднує Схід-Захід України. Будьмо єдині у наших помислах і діях! Прислухайтесь до своїх сердець – вони б'ються в унісон з нашими. Не даймо нас роз'єднати!

Олена Тарасова
Ми продовжуємо робити все

Дорогі друзі! Ми, кияни, дуже вдячні всім, хто приїхав у Київ, щоб підтримати рух свободи. У самі перші дні ми вийшли на вулиці разом з нашими дітьми. За Києво-Могилянською академією пішли вчителі Києво-Могилянського колегіуму. Але не на хвилину ми не припинили занять, оскільки не могли залишити дітей. Одразу після занять ми біжимо на Майдан на підтримку і стоїмо – хто до вечора, хто до півночі. Ті, у кого нема занять – стоять на Майдані вдень.
Хочу розповісти, як усе почалося. Незважаючи на те, що ми в Києві, на нас теж почали тиснути в перший же день – перевірка за перевіркою – чи проводяться заняття, скільки учнів присутні... Представники райвно приходили до нас, щоби впевнитися, чи проводимо ми заняття. Та все ж таки все помінялося пізніше. Може, більше людей перейшло на бік тих, хто страйкує, може, з'явилися інші причини. Ми прийняли студентів з Рівного, зібрали гроші та купили 200 пар теплих шкарпеток та рукавичок, розмістили у себе тих, хто приїхав до Києва. Ми продовжуємо робити все для перемоги.

Костянтин Чухно
Нас багато, нас не подолати!

Уважаемое Товарищество! Криворожане очень возмущены сепаратистскими заявлениями нашего областного совета. Мы были удивлены, что Днепропетровская область вошла в число областей, претендующих на отделение. Ведь даже по подсчетам ЦВК почти половина избирателей нашей области проголосовала за Ющенко. Как можно делать такие заявления, игнорируя настроения избирателей? Поверьте – это мнение горстки чиновников, которые дрожат за свои места. Нам насаждается мысль, что мы кормим Западную Украину, что они без нас пропадут. Пугают, что с приходом к власти Ющенко все инвестиции пойдут на Запад. Западным украинцам ставят в упрек то, что они работают на экономику Европы за рубежом. Но никто не говорит, что если бы инвестиции были сделаны вовремя, то украинцы бы работали на украинских предприятиях. Нужно развивать инфраструктуру всей страны, а не отдельно взятых регионов. Поверьте, большая часть моих земляков искренне возмущена сепаратистскими заявлениями, направленными на подрыв целостности страны. Криворожский горисполком уже не первый день пикетируется прогрессивно настроенными людьми. На площади разбит палаточный городок. По городу курсируют колонны машин, украшенные революционными флагами. С самого начала мне хотелось сорваться с места и ехать в Киев. Но в свете последних событий я понял, что моя помощь нужна на месте. Мы победим. Нас багато, нас не подолати!

Михайло Жук
Я завжди з вами

На жаль, я сам не можу приїхати до Києва. По-перше, тримає інститут (бо курси все одно йдуть і заняття також; в університеті демократія – хто хоче, виявляє дію, хто хоче – іде на заняття, зі вчорашньої доби громадянську активність проявляють після 15.00). Та й потім, після перебування на дуже свіжому повітрі – проблеми з ногою та застудою. Та я завжди подумки з Анатолієм, Романом, Оленою і всіма ВАМИ. Зараз хочу відобразити ці події на сайті інтернет-газети з позиції – що у нас всіх змінилось?

Сергій Саєнко
Підтримаймо проведення тижня

Шановні випускники! Давайте підтримаємо проведення Тижня міжнародної освіти, тим більше, що це п'ята річниця і нам буде і є про що розповісти і показати. Було би добре, якби довгоочікувана «Антологія» з'явилась саме в ці терміни. Поділімось планами проведення Тижня, зробімо його подією. У школі № 17 м. Черкас (www.fml17.ck.ua) заплановано близько 20 заходів до Тижня. Так, 15 листопада проводитиметься урочисте його відкриття із запрошенням всіх випускників освітніх програм та відкриття нового сайту Інтеракт-Клубу. З вівторка по суботу – зустрічі в установах та на підприємствах, де є випускники програми, конкурси малюнків, есе, створення Євроклубу, відкрите засідання Інтеракту, відвідини центру IATP тощо.
Детальний план тижня можемо переслати бажаючим – asu17@ck.ukrtel.net.

Відділ преси, освіти та культури Посольства США

займається питаннями преси, освіти і культури, а саме: координує проведення заходів для преси, підтримує зв'язки з громадськістю, керує програмами культурного та освітнього обмінів, надає інформацію про американське суспільство та культуру, розповсюджуючи матеріали українською та англійською мовами, а також забезпечує роботу Інформаційного центру, Ресурсного центру для викладачів англійської мови, Американської бібліотеки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та Освітнього консультативного центру.

Інформаційні програми

Головна мета Відділу – надавати точну і своєчасну інформацію про Сполучені Штати Америки, акцентуючи увагу на політиці, яку проводять Американський Уряд та, відповідно, Посольство США. Друкована й електронна версія цієї інформації щодня розповсюджується серед журналістів та українських державних урядовців у вигляді «Washington File» – дайджесту офіційних урядових новин з Вашингтона щодо міжнародної політики. Відділ підтримує зв'язки з представниками засобів масової інформації, випускає прес-релізи, організовує прес-конференції, влаштовує супутникові телемости та цифрові телевідеоконференції. Крім цього, Відділ організовує семінари та програми обміну для журналістів, щоб забезпечити розвиток вільної й відкритої преси і вільний потік інформації.

Освітні програми

Обмін інформацією і досвідом між громадянами Сполучених Штатів Америки та України є головним компонентом роботи Посольства США, спрямованої на підтримку побудови громадянського суспільства в Україні. З цією метою Відділ пропонує ряд програм академічних і професійних обмінів. Щороку понад 2000 українців та американців беруть участь у цих програмах. Шляхом відкритих конкурсів проходить відбір учасників на академічні програми для студентів, учителів та професорів, науковців та фахівців переважно у галузі суспільних і гуманітарних наук. Крім того, Відділ координує програму з професійного обміну «Громадські зв'язки» та інші програми для бізнесменів, місцевих урядовців, працівників і представників неурядових організацій. Здійснюється підтримка програм партнерства між університетами та громадськими організаціями, які працюють у сфері охорони довкілля, жіночого лідерства та об'єднання громадян.

Фонд демократії

Це програма малих грантів, що сприяє розширенню демократичних принципів громадянського суспільства в Україні через підтримку конкурсних пілотних проектів від неурядових організацій. Проект повинен супроводжуватись рекомендаційним листом і мати підтримку співробітників Посольства США. До проектів, що були заохочені Фондом, увійшли проведення семінару молодих політичних лідерів, видання економічного часопису, різноманітні навчальні програми та конференції.

Американські студії, вивчення англійської мови

Діяльність Відділу щодо підтримки викладачів англійської мови здійснюється Ресурсним центром для викладачів англійської мови, який працює в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» та включає в себе продаж навчальних книг і касет, підтримку викладацьких конференцій та асоціацій викладачів англійської мови, надання в користування великої колекції відео- й аудіокасет, методичної літератури для вчителів, проведення семінарів спеціалістами з викладання англійської мови. Відділ також підтримує американознавчі конференції та науковців, які ними займаються, забезпечуючи їх необхідними матеріалами та обладнанням.

Наша діяльність також включає в себе підтримку видань американських книг українською мовою, читання спеціалістами та науковцями лекцій на актуальні теми, сприяння розширеному доступу до Інтернету та розвитку бібліотек.

Центр інформаційних ресурсів

Центр інформаційних ресурсів надає інформацію про США – політику, міжнародні відносини, безпеку, військові проблеми, право, економіку, торгівлю та екологію, культуру та освіту. Центр має в своєму розпорядженні бази даних on-line та на лазерних дисках, збірки документів, довідники на традиційних носіях. Центр співпрацює з урядом, журналістами, вченими, представниками ділових кіл, іншими особами та організаціями, що мають професійну зацікавленість в інформації про Сполучені Штати Америки. Центр надає інформацію факсом та електронною поштою, а також телефоном у разі термінової потреби. Ресурси Інформаційного центру можна використовувати особисто за попередньою домовленістю.

Вісник програм шкільних обмінів
видається і розповсюджується
Відділом преси, освіти та культури Посольства США
в Україні з 1999 року і виходить 4 рази на рік.
Всі матеріали розміщені також на веб-сторінці
http://visnyk.iatp.org.ua
Менеджер проекту Наталія Єремеєва
(ел. пошта: visnyk@iatp.org.ua)

Наша адреса:
04050, Київ, вул. Глибочицька, 4,
Посольство США в Україні.
Тел.: (044) 490-40-26.
Детальнішу інформацію про програми і діяльність Відділу преси, освіти та культури можна знайти, завітавши на нашу веб-сторінку:
www.usembassy.kiev.ua

Від редакції.

Ми поважаємо Вашу думку. Відділ преси, освіти та культури Посольства США не завжди поділяє погляди авторів статей. Ми чекаємо на Ваші ідеї і статті.
Посилання на передруки з видання «Вісник програм шкільних обмінів» обов'язкові.

Видавничий дім «КМ Академія».
04070, Київ, вул. Сковороди, 2.
Тел./факс: (044) 425-60-92; 238-28-26.
E-mail: phouse@ukma.kiev.ua
Зам. № 4-210.